

Carice istočne Azije: vodstvo i rodna različitost na dvoru

Škvorc, Martina

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:193164>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-30**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

Martina Škvorc

**CARICE ISTOČNE AZIJE: VODSTVO I RODNA
RAZLIČITOST NA DVORU**

Završni rad

Pula, 2024.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

Martina Škvorc

**CARICE ISTOČNE AZIJE: VODSTVO I RODNA
RAZLIČITOST NA DVORU**

Završni rad

JMBAG: 0066323876, redoviti student

Studijski smjer: Preddiplomski studij japanskog jezika i kulture

Predmet: Uvod u azijske studije

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstvena grana: filologija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Nataša Visočnik Gerželj

Pula, 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Martina Škvorc, kandidat za prvostupnika japanskog jezika i kulture ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljeni način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student Martina Škvorc

U Puli, 19. rujna 2024

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Martina Škvorc dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj Završni rad pod nazivom Carice istočne Azije: vodstvo i rodna različitost na dvoru

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 19. rujna 2024.

Potpis
Martina Škvorc

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. PREGLED CARICA.....	2
2.1. VLADARICE JAPANA.....	3
2.1.1. CARICA JINGŪ.....	3
2.1.2. CARICA SUIKO.....	5
2.1.3. CARICA KŌKEN / SHŌTOKU.....	6
2.2. VLADARICE KINE.....	8
2.2.1. CARICA WU ZETIAN.....	8
2.2.2. CARICA CIXI.....	11
2.3. VLADARICE KOREJE I MONGOLSKOG CARSTVA.....	14
2.3.1. KRALJICA SEONDEOK.....	14
2.3.2. CARICA MYEONGSEONG.....	16
2.3.3. CARICA KI.....	18
3. USPOREDBA VLADARICA.....	21
3.1. STATUS VLADAVINE.....	21
3.2. POLITIČKE I VOJNE STRATEGIJE.....	23
3.3. KULTURNI ŽIVOT I PRAVA ŽENA.....	25
4. NASLIJEDE.....	27
4.1. IMPERIJALNA LOZA JAPANA.....	27
4.2. ULOGE CARICA U DRŽAVAMA KOJE NISU MONARHIJE.....	28
4.3. CARICE U SUVREMENOM POGLEDU.....	29
5. ZAKLJUČAK.....	32
6. POPIS LITERATURE.....	34
7. SAŽETAK.....	38
8. ABSTRACT.....	38

1. UVOD

Carice istočne Azije bile su snažne i utjecajne figure čije su vladavine ostavile dubok trag na društvenim, političkim i kulturnim područjima. Iako se smatra da je povijest zapisana iz muške perspektive te se o utjecajnim ženama rijetko govori, iznimne žene poput kineske carice Wu Zetian ili japanske carice Suiko ostavile su neizbrisiv trag u povijesti svojih zemalja. Njihove priče o usponu na vlast, strategijama vladanja te doprinosu društvu otkrivaju složenost rodnih uloga u političkome kontekstu. Uloga žena kao vladarica ili utjecajnih osoba tijekom povijesti uvelike se razlikuje od kulture do kulture i povijesnoga razdoblja. Ta razlika nastaje zbog različitih društvenih, kulturnih i vjerskih normi, ali i ekonomskih i političkih struktura. U cijelome svijetu nailazimo na isti fenomen, a to je iznimna rijetkost vladarica koje su do 1980. godine bile na čelu tek 0,5 % svih država svijeta (Monter, 2020: 1).

Najveći izazov u dokazivanju vladavina za starija razdoblja jest nedostatak fizičkih dokaza i pisanih izvora. Često su žene povezivane s nadnaravnim elementima što potkopava njihovu legitimnost kao vladarica. Jedan od najboljih primjera kraljice čiji se uspjesi osporavaju jest Kraljica od Sabe. Prikazana je u Bibliji i Kur'anu kao moćna ratnica i inteligentna vladarica, ali nijedan zapis iz njezina vremena ne spominje je izravno imenom, a zbog manjka informacija njezino kraljevstvo nikada nije pronađeno. Nažalost nije rijetkost da se, onda kada postoje pisani dokazi o vladaricama, u njima naglašava njihov ekstravagantan način života i navodni pokušaji političke prijevare (Monter; 2020: 3, 4). Često su optuživane za seksualne prijestupe kao što je bio slučaj s Eleanorom Akvitanskom koja je okrivljena za aferu s ujakom (McMahon, 2013: 13). Jackson (1999: xxxvi) navodi kako postoji mali broj plemena, ponajviše u Africi, u kojima se ženska vladavina smatra normalnom pojavom. Čak i u najdugovječnijim carstvima – Kini, Egiptu i Bizantu, sveukupna povijest suverenih vladarica zauzima oko jedan posto svih zapisa, a najpouzdaniji su dokaz njihova postojanja kovanice s njihovim likovima koje su vladarice izdale za svojega vladanja (Monter, 2020: 7).

Povijest je nerijetko umanjivala uloge i dostignuća žena, ali danas počinjemo priznavati njihove doprinose i utjecaje. Cilj je ovoga rada istražiti uloge utjecajnih vladarica Azije te analizirati kako su one bile shvaćene za svojega vremena i kako ih danas pamtimo. Na samome početku rada usredotočit ćemo se na opise života izabranih carica iz četiriju istočnoazijskih zemalja, a to su Japan, Kina, Koreja i

Mongolija. Kroz istraživanje života i vladavina žena iz ranih razdoblja, kao što su carica Jingū, Suiko i Kōken iz Japana, carica Wu Zetian iz Kine i kraljica Seondeok iz Koreje te njihovih nasljednica u kasnijim razdobljima, kineske carice Cixi, mongolske carice Ki i korejske carica Myeongseong, nastojat ćemo opisati njihove jedinstvene pristupe vladavini i izazove s kojima su se suočavale.

U drugome dijelu rada opisat ćemo kako su ondašnje vladarice bile percipirane u svojem društvu te kako suvremene interpretacije utjecajnih žena evoluiraju kroz vrijeme. Odabrane carice za ovaj rad predstavljaju različite kulturne i povijesne kontekste unutar istočne Azije što omogućuje dublje razumijevanje njihovih individualnih doprinosa i zajedničkih izazova. Kroz kratku usporedbu njihovih vladavina s onima njihovih muških kolega te analizu promjene u percepciji utjecajnih žena kroz povijest, ovim radom želimo pridonijeti širemu razumijevanju rodne raznolikosti u političkome vodstvu.

Proučavajući literaturu došli smo do saznanja neophodnih za detaljnije razumijevanje složenosti i značaja vladavine žena u istočnoj Aziji. Mulhern je u svojoj knjizi *Heroic with Grace: Legendary Women of Japan* (2015) pružila uvid o životu i političkim strategijama carice Jingū koja se smatra vođom prvoga vojnog pohoda Japana izvan arhipelaga, a Wu Zetian bila je jedina žena koja je vladala kao službena carica u kineskoj povijesti (Lepekhova, 2017: 20). Analiza literature omogućila nam je dublje razumijevanje, ne samo povijesnog konteksta, već i specifičnih izazova i postignuća svake od proučavanih vladarica, što je bilo ključno za daljnju analizu i usporedbu njihovih vladavina.

2. PREGLED CARICA

U prvome ćemo poglavlju predstaviti vladavinu nekolicine carica iz zemalja istočne Azije. Izabrane zemlje uključuju Japan, Kinu, Koreju i nekadašnje Mongolsko Carstvo. Iako su te zemlje geografski i kulturno različite, povijesno imaju jake međusobne veze, posebice tijekom razdoblja intenzivnih političkih i vojnih osvajanja. Carice su odabrane zbog različitih pristupa vladavini i utjecaju te pritom jasno prikazuju zašto društva nisu prihvaćala žene na vlasti. Vidjet ćemo i da su neke od njih bile izrazito kontroverzne i omražene. Međutim, druge su, pak, bile omražene isključivo zato što su bile žene, bez obzira na to kako one postupale i vladale. Ovaj izbor carica obuhvaća vremenski raspon od preko tisuću godina što pruža uvid u tadašnje političke procese i društvene

promjene. Držimo bitnim govoriti o caricama o kojima se zna manje, poput carice Ki i Seondeok koje su ostale u sjeni zbog manjka pisanih izvora, ali i o caricama koje su iznimno poznate, kao što je Wu Zetian koja je ostavila snažan trag u kineskoj povijesti. One predstavljaju čitav spektar vladarica: od mitskih figura kao što je Jingū do suvremenih vladarica kao što su Cixi i Myeongseong koje su upravljale svojim zemljama sve do propadanja njihovih carstava. Nadasve je važan prikaz popularnosti carica: dok su jedne bile hvaljene zbog procvata kulture, druge su smatrane krivcima za pad dinastija. Takva raznolikost omogućuje razumijevanje, ne samo njihove uloge u povijesti, nego i percepcije društava prema vladaricama kroz različite epohe i kulture.

2.1. VLADARICE JAPANA

U poglavlju o Japanu odabrane su carice Jingū, Suiko i Kōken zato što svaka od njih utjelovljuje ključne aspekte povijesne i kulturne važnosti koje ih izdvajaju od ostalih carica u japanskoj povijesti. Carica Jingū odabrana je zbog svoje legendarne uloge i mitskoga prikaza u japanskoj povijesti. Carica Suiko odabrana je jer je prva povijesno potvrđena carica Japana te zato što je imala veliki utjecaj na integraciju stranih kulturnih elemenata i religijskih praksi u japansko društvo. Carica Kōken/Shōtoku izabrana je zbog svoje dvostruke vladavine i izazova s kojima se suočila tijekom svojega mandata. Njihove vladavine također ističu različite reakcije društva na vladarice.

2.1.1. CARICA JINGŪ

Rano razdoblje japanske povijesti nudi niz ženskih vladarica od kojih su neke sigurno postojale, dok se neke ipak smatraju samo mitskim bićima. Uz Himiko¹, Jingū je jedna od carica za koju se ne može tvrditi da je sigurno postojala. Jay (1996: 225) navodi da se Himiko često poistovjećuje s Jingū koja je u japanskoj povijesti prikazana kao žena ratnica u muškoj odjeći. Međutim, za razliku od kraljice Himiko, carica se Jingū spominje u *Spisima drevnih događaja (Kojiki)* u obliku mitske carice koja može

¹ Kraljica Himiko simboličan je primjer ranih ženskih vladarica u istočnoj Aziji te je njezina priča posebno zanimljiva zbog jedinstvenoga spoja političke i duhovne moći i to zato što se smatra šamanskom vladaricom. Kraljica Himiko misteriozna je osoba čije se postojanje spominje samo u kineskim spisima, odnosno u *Knjizi o povijesti kraljevstva Wei (Wei Chih)*, dok u japanskim spisima uopće ne postoji. Mnogi u njezino postojanje uopće ne vjeruju. (Edwards, 1996: 53–56)

upravljati morima, dok se u *Japanskim kronikama (Nihon shoki)* spominje s manje mitskih elemenata (Toshio, 1993: 116). Mulhern (2015: VIII) tvrdi da su autori ranih japanskih spisa oblikovali caricu Jingū na temelju mnogih mitoloških žena kako bi iskazali žensko vodstvo u matrijarhalnoj prošlosti Japana. Prema zapisima Jingū je vladala od otprilike 201. do 269. godine, odnosno na prijelazu iz razdoblja Yayoiija u razdoblje Kofuna, a da nikada nije službeno došla na prijestolje (Tsurumi, 1981: 42).

Vjeruje se kako je carica Jingū rođena 169. godine te da je potomak legendarnoga cara Kaike. Godine 194. Jingū se udala za cara Chūaija te se ubrzo pridružila svojem supruhu u misijama, pritom koristeći svoje šamanske moći na brodu. Tijekom šamanskoga rituala izlivala je rižino vino u more te su ribe postale ošamućene što je omogućilo mornarima da ih lako uhvate. Istovremeno je tijekom misija imala nekoliko božanskih ukazanja, a u jednome od njih božanstvo joj je reklo da treba napasti korejsko kraljevstvo Silla, jer se u njemu nalazi obilje blaga te joj je božanstvo obećalo pomoći u osvajanju, a zauzvrat je tražilo brod i rižina polja. Car Chūai bio je uvjeren da je božanstvo izdajica pa mu se ono obratilo preko Jingū s vijestima o trudnoći i tvrdnjom da sada službeno mora postati carica i da će njihov sin postati car ako ispune uvjete. Chūai ipak nije htio odustati od očeve misije zbog čega ga je božanstvo proklelo. Nakon careve smrti, usprkos živućim sinovima, Jingū je preuzela titulu carice te je odlučila otići u pohod na kraljevstvo Silla. Prema zapisima, božanstva su željela da ona bude neustrašiva poput muškaraca, pa je napravila mušku frizuru i obukla mušku odjeću. Legenda govori kako su joj na putu pomagali bogovi vjetra i mora, a nakon dolaska do palače u Silli, kralj se odmah predao jer je saznao da vojsku predvodi žena s magičnim moćima. Tijekom priprema za borbu Jingū je saznala da je trudna te je zavezala kamenje oko struka, a rodila je nakon povratka u Japan. Postoje podatci u *Japanskim kronikama* kako je caricu sama božica sunca Amaterasu upozorila na zla božanstva oko nje. Po povratku se rodio princ Homuda koji će kasnije postati car Ōjin. Carica je preminula u šezdeset devetoj godini vladavine s navršenih sto godina života. (Mulhern, 2015: 3, 10, 15)

Smatra se da je Jingū izmišljena figura koja služi za jačanje nacionalnoga jedinstva. Žena kao herojski vođa koja je uspjela pobijediti neprijateljsku zemlju služila je kao sredstvo za podizanje nacionalnoga morala. S druge strane, podrijetlo njezinoga sina bilo je nejasno te su njegovu vladavinu trebali opravdati, a to su učinili tako što su stvorili slavnu majku s božanskim podrijetlom, čime su još više pojačali nacionalni

identitet. Drugim riječima, carica Jingū savršeni je simbol političke, vojne i društvene moći. Smatra se da su autori spisa o Jingū pokušali stvoriti caricu s božanskim moćima, ali i predcima s Korejskoga poluotoka čime su legitimirali pravo na osvajanje korejskoga kraljevstva. Time su zapravo stavili cara Ōjina u carsku krvnu lozu jer su željeli prijeći na patrijarhat po uzoru na tadašnju moćniju Kinu. (Mulhern, 2015: 33, 34)

2.1.2. CARICA SUIKO

Iako se carica Jingū i kraljica Himiko ističu kao utjecajne vladarice u japanskoj povijesti, prva priznata carica Japana bila je Suiko koja je došla na vlast 592. godine za razdoblja Asuke te je vladala do svoje smrti 628. godine. Njezina vladavina smatra se jednim od značajnijih razdoblja u japanskoj povijesti jer je za njezine vladavine došlo do važnih promjena koja čine osnovu japanske vladavine. Došla je na vlast tako što je naslijedila cara Bidatsua. Nakon smrti cara, njegova braća preuzela su vlast, no ubrzo potom preminuli su i oni te su zbog toga utjecajni dvorski aristokrati odabrali Suiko za novu caricu, time je započeo običaj da supruge nasljeđuju careve (Adolphson et al., 2007: 16). Međutim, kako Tsurumi (1981: 41) tvrdi, Suiko se kao kći cara Kimmeia vrlo rano počela baviti politikom te je bila jedna od važnijih osoba u državnim poslovima. Smatra se da je Suiko došla na vlast upravo zbog svoje obiteljske pozadine i činjenice da je u tom trenutku u Japanu bila potrebna osoba s političkim iskustvom i određenim znanjima o vođenju carstva (Tsurumi, 1981: 42).

Nakon dolaska na vlast, carica Suiko imenovala je nećaka, princa Shōtokua, svojim namjesnikom. Zajedničkim vladanjem uveli su promjene pod utjecajem Kine – službeno priznavanje budizma 594. godine i stvaranje diplomatskih odnosa s kineskom dinastijom Sui. Uveli su i Ustav od sedamnaest članaka kojim su se propisivala moralna načela temeljena na budizmu. Ustav su uveli kako bi uzdignuli položaj vladara iznad klanske politike koja je u to vrijeme imala snažan utjecaj, posebice politike Soga klana čiji je vođa bio Soga no Umako, ujak carice Suiko. S druge strane, Ustavom je omogućeno napredovanje na temelju vlastitih zasluga, a ne samo nasljedstva čime je Suiko pokušala oslabiti moć neprijateljskoga Mononobe klana. Izraz *Nihon* (日本), što znači Japan ili zemlja izlazećega Sunca, korišten je za vrijeme vladavine carice Suiko što je čini prvom zabilježenom osobom koja se je tim izrazom koristila. Zabilježeno je da se tijekom diplomatskih odnosa s dinastijom Sui spominje naziv *Nihon* umjesto

dotadašnjega naziva *Wa* (zemlja patuljaka), iako je i princ Shōtoku često povezan s novostvorenim izrazom. (Stalker, 2018: 29, 30)

Carica Suiko željela je legitimirati svoju vlast uz pomoć budizma. Kao pokušaj promicanja budizma uvela je javno čitanje *Lotosove sutre* u kojoj piše da žena može postati Buda što druge budističke sutre ne podržavaju (Lepekhova, 2016: 55). Namjesnici su imali političku i društvenu moć iako su žene proglašene caricama. Jasan primjer toga vidimo kod carice Suiko i činjenice da se većina postignuća tijekom njezine vladavine pripisuju princu Shōtokuu (Jay, 1996: 226). Lepekhova (2016: 55) iznosi primjer u kojemu navodi kako neki povjesničari smatraju da je popis kojim su se registrirali i popisivali budistički hramovi, poznat pod imenom *Shakyo Nento* (写経年度), uveo Soga no Umako, a ne sama carica Suiko. Nakon smrti princa Shōtokua, carica Suiko nije imenovala nasljednika koji bi ga zamijenio što ukazuje na to da Suiko sebe nije vidjela samo kao posrednicu. Nakon njezine smrti 628. godine, naslijedio ju je nećak koji će postati car Jomei (Tsurumi, 1981: 42).

2.1.3. CARICA KŌKEN / SHŌTOKU

Poput carice Suiko koja je uspostavila budizam u Japanu, i carica je Kōken promovirala budizam tijekom svoje vladavine koja je bila obilježena političkim intrigama i prirodnim katastrofama. Njezina ostavština uključuje značajne doprinose vjerskomu i kulturnomu životu te trajan utjecaj na carsku instituciju, posebice na žensko nasljeđivanje vlasti. Carica Kōken bila je posljednja od šest carica u razdoblju od dvjesto godina ženske vladavine. Nakon nje bilo je potrebno gotovo tisuću godina da žena ponovno postane caricom Japana. Nikada se nije udala za cara te je bila prva žena koja je službeno proglašena prijestolonasljednicom. (Bender, 2013: 46, 47)

Carica Kōken bila je jedina kōi i nasljednica cara Shōmua koji je vladao tijekom razdoblja Nare. Njezino ustoličenje smatralo se legalnim jer je car abdicirao u korist svoje kćeri 749. godine. Carica Kōken darivala je zemljišne posjede budističkim hramovima i prije dolaska na vlast, a vjeruje se da je pokušala povećati svoju moć manipulirajući vjerskim kultovima i filozofskim idejama te je promicala dužnosnike

nižega ranga, opraštala poreze i dijelila darove redovnicima. Potporu *sanghe*² koristila je u borbi s aristokratskim klanovima koji su protiv nje širili zavjere. Međutim, nakon dvije godine vladavine bila je prisiljena odreći se prijestolja u korist cara Junnina kojega je majka carice Kōken u dogovoru s ministrom Fujiwarom Nakamarom podržavala kako bi Fujiwara klan učvrstio svoju moć i utjecaj na dvoru (Jay, 1996: 226). Tsurumi (1981: 47) dodatno iznosi da je Nakamaro uspio uvjeriti caricu Kōken da abdicira jer je u to vrijeme bila jako bolesna.

Carica je Kōken tijekom bolesti upoznala budističkoga svećenika Dōkyōa koji ju je liječio. Nakon ozdravljenja ponovno je počela biti politički aktivna te je Dōkyōa postavila za svojega savjetnika. Tako je Dōkyō počeo obnašati razne visoke položaje, a veza carice Kōken i Dōkyōa smatra se izrazito kontroverznom. Fujiwara Nakamaro kontrolirao je cara Junnina zbog čega je carica odlučila ponovno preuzeti vlast. Pred okupljenim plemićima, carica Kōken javno je kritizirala cara Junnina s ciljem slabljenja njegova legitimiteta. Njezin argument bio je usredotočen na utemeljenost carskoga nasljeđa, odnosno Kōken je tvrdila da za razliku od nje, car Junnin nije izravan nasljednik te se ne bi trebao smatrati dijelom prave carske loze. Također je izdala edikt u kojemu je tvrdila da joj njezina loza daje nadmoćno pravo na prijestolje. Ediktom je donesena odluka da će car Junnin biti odgovoran samo za obavljanje manjih ceremonija što ga je zapravo lišilo stvarne političke moći. Carica Kōken objavila je da ona kao „velika carica koja je abdicirala“ preuzima kontrolu nad svim značajnim državnim poslovima. Nakamarova moć značajno je porasla tijekom vladavine cara Junnina, ali je sad ponovno postala nestabilna. Godine 764. Nakamaro je uzeo carev pečat, koji je bio simbol carske vlasti, s ciljem da zamijeni cara Junnina drugim kandidatom koji bi bio podložniji njegovu utjecaju. Carica Kōken saznala je za Nakamarovu zavjeru te je brzo poslala svoje pristaše da uhvate njega i njegovu suprugu. Protjerani su, potom i ubijeni, čime je carica eliminirala neposrednu prijetnju svojoj moći. Nakon Nakamarova pada, carica Kōken svrgnula je cara Junnina i 765. godine ponovno došla na prijestolje pod imenom Shōtoku. (Tsurumi, 1981: 47)

Nakon povratka na vlast, sada carica Shōtoku, vladala je s redovnikom Dōkyōom. Iako nikada službeno imenovan namjesnikom, Dōkyō je bio utjecajna figura kao pomoćnik carice. Tijekom zajedničke vladavine ojačali su budističke hramove i

² U budizmu se *sangha* odnosi na monašku zajednicu redovnika i redovnica koji su se odrekli svjetovnoga života kako bi se usredotočili na budistička učenja. „saṅgha“, u *Hrvatska enciklopedija*

kontrolu trošenja sredstava dodijeljenih budističkim samostanima. Došlo je i do značajnih promjena u kalendarskome sustavu, a najvažnija je bila uvođenje naziva novih razdoblja, *nengō* (年号), koji se koristio za označavanje početka značajne promjene. Godine 765. uvela je naziv novoga razdoblja, *Tenpyō-jingo* (天平神護), koje je ukazivalo na božansku podršku njezine vladavine i utjecaj budizma u upravljanju. Uporaba toga naziva podudara se sa značajnim utjecajem redovnika Dōkyōa (Lepekhoa, 2017: 24). Brown i Ishida (1979: 34) navode da su Shōtoku smatrali utjelovljenjem Bude zbog incidenta koji se dogodio u hramu Saidai. Naime, u povijesnoj zbirci *Mizukagami* iz 12. stoljeća zapisano je kako je carica Shōtoku stavila svoju ruku u vrući bakar dok se molila za uspješnu izgradnju brončane statue te je nakon molitve njezina ruka bila netaknuta, a statua uspješno izrađena. Preminula je 770. godine bez nasljednika.

2.2. VLADARICE KINE

U poglavlju o Kini odabrane su carice Wu Zetian i Cixi jer se izdvajaju od ostalih carica po utjecaju i moći koje su posjedovale. Moglo bi se reći da se carica Wu Zetian po svojoj dvostrukoj vladavini i moći koju je posjedovala kao prva i jedina službena carica Kine uvelike izdvaja nad ostalim caricama Azije te je zbog toga iznimno važna. S druge strane, caricu Cixi njezina sposobnost i inteligencija izdvajaju u odnosu na ostale carice Kine. Wu Zetian i Cixi nisu samo carice koje su se uspjele probiti kroz patrijarhalni sustav, već i simboli različitih utjecaja na politički i društveni razvoj Kine.

2.2.1. CARICA WU ZETIAN

Carica Wu Zetian jedna je od najzanimljivijih figura u kineskoj povijesti. Wu Zetian, poznata kao Wu Zhao, vladala je gotovo pola stoljeća, prvo kao supruga cara Gaozonga, zatim kao regentica svojim sinovima, a na kraju kao samostalni, *de facto* vladar. S obzirom na to da je sa samo trinaest godina postala konkubina caru Taizongu, pretpostavlja se da je rođena 627. godine, no ne postoji mnogo pouzdanih izvora o njezinom ranom životu. (Chang, Saussy i Kwong, 1999: 46). Dien (2003: 31, 32) tvrdi da postoje dvije teorije o tome kako je Wu Zhao postala konkubina. Prema prvoj, car Taizong čuo je za njezinu ljepotu pa ju je sam pozvao na dvor, dok je prema drugoj

teoriji rođakinja carice Wu bila najdraža konkubina caru te je preko nje Wu došla na dvor. Međutim, odnos cara Taizongua i carice Wu nije u potpunosti jasan, zna se da nikada nisu imali djece te da je car cijenio njezinu sposobnost i odlučnost. Zanimljiva je činjenica da je nakon smrti cara Taizonga, carica Wu uspjela zvesti njegova sina Gaozonga (Chang, Saussy i Kwong, 1999: 46). Postoje sumnje da je carica Wu zavela prijestolonasljednika u vrijeme kada je car Taizong bio na samrti (Dien, 2003: 32).

Carica Wu poznata je kao inteligentna, ali okrutna žena, a tome u prilog ide i način na koji je došla na vlast nakon smrti cara Taizonga. Naime, kako iznosi Dien (2003: 33–36), carica Wu morala je otići u samostan nakon smrti cara gdje se ponovno susrela s Gaozongom koji je tada već postao car. Carica Wu lukavo je služila carici Wang, carevoj supruzi, čime je stekla njezino povjerenje, a potom i Gaozongovu naklonost. Carica Wang željela je iskoristiti caricu Wu kako bi se riješila careve najdraže konkubine Xiao, ali je Wu izmanipulirala Gaozonga. Navodno se prijevarom riješila carice Wang i Xiao, iako su točni detalji nejasni. Neki povjesničari tvrde da je Wu ubila vlastito novorođenče kako bi za to optužila konkubinu Xiao, a nemilosrdnost Wu Zetian opisana je pričom u kojoj je brutalno pogubila careve konkubine trovanjem i sakaćenjem njihovih tijela. U nadolazećim je godinama Wu rodila sina zbog čega je car tražio da se carica Wang smijeni te da Wu postane carica. Iako su se ministri protivili takvoj odluci, Wu je 656. godine postala carica. Tijekom njezine vladavine, na dvoru je vladao strah jer se je Wu rješavala svojih protivnika brutalnim metodama. Međutim, sama carica Wu nije bila potpuno neustrašiva. Znanstvenici dinastije Song napisali su *Novu povijest dinastije Tang* u kojoj su zapisane priče o tome kako se carica bojala boraviti na dvoru jer su je proganjala ukazanja njezinih žrtava te je natjerala cara da preseli dvor iz Chang'ana u Luoyang. S druge strane postoje podatci da je premještaj dvora bio strateški potez jer su caričine pristaše bile većinom iz okruga Luoyanga.

Carica Wu prvi je put obavljala dužnosti umjesto cara kada je on dobio moždani udar. Iako nije dugo trajalo, carica je uspjela pokazati svoje administrativne sposobnosti pa je njezin utjecaj nastavio rasti. Glavna prekretnica u njezinoj moći bila je 666. godine kada je dobila dopuštenje da sudjeluje u ceremoniji *fengshan*³ koja je do tada bila rezervirana samo za muškarce. Taj je događaj učvrstio njezin status te je

³ *Fengshan* je ceremonija koja se odvijala na planini Tai, a označavala je štovanje neba i zemlje čime bi se osiguralo bogatstvo dinastije. „Mount Tai“, u *Encyclopedia Britannica*

ona postala ravnopravna s carem. Nakon što je obolio, car je odlučio postaviti caricu Wu kao namjesnika što je naišlo na veliki otpor. Budući da je postojao prijestolonasljednik, Li Hong, odnosno caričin najstariji sin, očekivalo se da će on postati novi car, no Li Hong je misteriozno preminuo. Mnogi smatraju da ga je carica Wu ubila kako bi se domogla prijestolja (Dien, 2003: 35–38). S obzirom na to da neki povjesničari tvrde da je ubila vlastito novorođenče, u ovu teoriju nije teško povjerovati.

Car Gaozong preminuo je 683. godine te je odredio da će carica Wu biti regentica njihovu sinu, prijestolonasljedniku Zhongzongu. Međutim, ubrzo nakon što je došao na prijestolje carica Wu optužila ga je za izdaju jer je podržavao utjecajni Wei klan zbog čega ga je istjerala iz prijestolnice. Nakon toga, mlađi sin carice Wu trebao je preuzeti vlast, ali je carica izdala dekrete umjesto njega. Njezina namjera da preuzme vlast postala je jasna nakon što je izdala carski dekret kojim se nagrađuju zasluge i pomiluju prijestupnici. Luoyang preimenovan je u *Posvećenu prijestolnicu (Shendu)*, a palača je preimenovana u *Veliki početak (Taichu)*. Dodatno je izgradila sedam hramova za klan Wu što je bilo rezervirano za carsku obitelj te je svoju majku, nakon što je ona umrla, proglasila majkom cara čime je dodatno implicirala na svoj status. Nećak joj je predao kamen s natpisom proročanstva o mudroj majci koja će donijeti vječno blagostanje zbog čega se prozvala božanski prizatom majkom nacije. (Dien, 2003: 40–42, 45)

Početak samostalne vladavine carice Wu obilježen je mnogim pozitivnim djelovanjima kao što je unapređenje birokracije i pomaganje siromašnima. Unatoč tomu postojali su ljudi koji su je željeli smijeniti. Tako je 684. godine izbila pobuna nakon koje se način njezine vladavine bitno promijenio. Uspostavljena je mreža špijuna i doušnika kako bi se mogli eliminirati pobunjenici, što je dovelo do velikoga straha i brojnih žrtava. Carica je shvatila da je njezina metoda neuspješna pa je odustala od mučenja. Promovirala je budizam kojim je opravdavala pravo na prijestolje, a 690. godine, nakon što je vidjela feniksa (znak dolaska cara), osnovala je vlastitu carsku dinastiju Zhou te je vladala do 705. godine. (Dien, 2003: 43–49)

Zdravlje carice Wu počelo se pogoršavati, ali postoje izvori kako je i u kasnim godinama života uživala provoditi vrijeme u haremu s mladićima. Svoju legitimnost uništila je nakon što je protjerala Weija i Gaoa Jiana za koje se smatra da su pokušali preuzeti vlast, iako je dokazano da su svjedoci lažno svjedočili protiv njih. Konačno se odrekla titule 705. godine, iste godine u kojoj je i preminula. (Dien, 2003: 50–53).

Povjesničari dinastije Song su u kratko vrijeme uspjeli ocrniti caricu, a reakcija protiv nje dovela je do toga da se žene zauvijek drži podalje od imperijalne moći u Kini (Hilgers, 2014: 34).

2.2.2. CARICA CIXI

Kao jedna od najmoćnijih žena u dinastiji Qing izdvaja se carica Cixi za koju se smatra da je pridonijela padu dinastije, ali je njezino nasljeđe izuzetno velikoga značaja. Iako je nakon carice Wu odlučeno da žene neće vladati kineskim dvorom, McMahon (2013: 4) navodi kako je ironija u tome što je posljednji veliki vladar dinastije bila upravo žena. Carica Cixi rođena je 1835. godine u obitelji državnih službenika s mandžurskim podrijetlom. Kao djevojčica naučila je pisati i čitati, a kažu kako manjak formalnoga obrazovanja nije bio vidljiv zbog njezine iznimne inteligencije. Pomagala je u obiteljskim poslovima te ju je otac smatrao sposobnijom od sinova. Cixi je bila na listi za izbor konkubine prijestolonasljedniku Xianfengu, a uvjet je bio da bude iz mandžurske ili mongolske obitelji visokoga ranga. Iako nije bila najljepša djevojka, imala je oštar pogled kojim je najzad uspjela osvojiti cara. (Chang, 2013: 5, 7–11)

Cixi je odabrana da bude konkubina šestoga ranga⁴ na kojemu je ostala narednih godina jer je car nije obožavao. Uz Taipinški ustanak, pedesete godine 19. stoljeća bile su godine mnogih ustanaka, a nakon što je Cixin otac preminuo u jednoj od borba, Cixi je odlučila dati savjet caru kako zaustaviti ustanke, čime je označena kao žena koja se miješa u državne poslove, što je bilo strogo kažnjivo. Međutim, zaštitila ju je carica Zhen, što je rezultiralo bliskim prijateljstvom između dviju žena, a kasnije i utjecalo na to da Cixi bude promovirana na peti rang 1854. godine. Iako je smatrala kako bi mogla sama zaustaviti ustanke, znala je da se ne smije miješati u državne poslove. Uskoro je promovirana u drugi rang jer je 1856. godine rodila prvoga sina caru Xianfengu. (Chang, 2013: 12–18)

Cixi nije imala političku moć za vrijeme vladavine cara Xianfenga, no nakon njegove smrti 1861. godine, njihov je sin, Tongzhi, postao car. Carica Zhen smatrala se je majkom Cixina sina jer konkubina nije mogla biti majka prijestolonasljednika.

⁴ U vrijeme dinastije Tang konkubine su bile raspodijeljene u osam rangova gdje je najviši, odnosno prvi rang zauzimala carica, a najnižu skupinu zauzimale su djevojke od šestog do osmog ranga kojemu je pripadala i Cixi (Chang, 2013: 12).

Ministri za koje je Cixi smatrala da su krivi za careve neuspjehe preuzeli su vlast. Nije mogla dopustiti da unište dinastiju, radi čega joj je trebao status careve udovice koji je nakon smrti cara dobila carica Zhen. Carica Zhen i Cixi udružile su se i pronašle dokumente prema kojima je konkubina u 17. stoljeću postala careva udovica. Zbog toga je i njoj bila uspješno dodijeljena ta titula te je 1861. godine započela svoju vladavinu. Careve udovice Cixi i Zhen sklopile su politički savez i pokrenule državni udar protiv ministara. Riskirale su svoje živote znajući da bi neuspjeh značio sigurnu smrt. Carica Cixi je pomoću pečata, koji je u dinastiji Qing bio znak autoriteta, uspjela kontrolirati državne poslove. Prijestolonasljednik je još uvijek bio dijete te nije mogao samostalno, tj. osobno potpisati uredbu, zbog čega je Cixi iznijela rješenje o korištenju neformalnih pečata koje je djetetu navodno poklonio car. Iako se vjeruje da je pečat sama carica Cixi dala svom sinu, ovaj mudar manevar omogućio joj je učinkovitu kontrolu nad vladom. Sa samo dvadeset šest godina carica Cixi je s caricom Zhen postala vladaricom Kine. (Chang, 2013: 40–43)

Carici Cixi u vodstvu države pomagao je princ Gong, brat bivšega cara, te je tada došlo do poboljšanja u odnosima sa zapadnim silama. Cixi je zapravo imala autoritet, dok je Zhen bila figura podrške. Carica Cixi je pomoću izvještaja princa Gongga i povlačenja britanskih i francuskih trupa iz Pekinga prepoznala mogućnost uspostavljanja prijateljskih odnosa sa Zapadom. Počela je iznositi prednosti politike otvorenih vrata za razvoj Kine i podržavala je kritičke komentare i glasove protivljenja jer je shvaćala važnost različitih mišljenja u upravljanju. Zatim, uvidjela je i značajan potencijal međunarodne trgovine, posebno usredotočene na Šangaj, te je imenovala Irca, Roberta Harta, inspektorom kineske pomorske carine, zbog čega je međunarodna razmjena počela rasti. Poticala je modernizaciju vojske te je otvorila sveučilište Tongwen za učenje zapadnjačkih znanosti što je naišlo na oštre kritike zbog konfucijskih ideala u Kini, no kritike caricu Cixi nisu spriječile u osnivanju prvoga modernog sveučilišta u Kini. (Chang, 2013: 55–57, 61, 63, 69 i 71)

Carica Cixi bila je inteligentan i neustrašiv vladar, ali je imala problema u ljubavnome životu. Cixi se zaljubila u eunuha pod imenom An Dehai s kojim je započela tajnu vezu. Navodi se kako je Cixi u to vrijeme bila odsutna na raznim političkim poslovima i dogovorima koji su je zbog ljubavi prestali zanimati. An Dehai je zbog ljubavi prema carici Cixi prekršio zakon prema kojemu eunusi ne smiju izići iz palače, što je rezultiralo njegovim pogubljenjem. (Chang, 2013: 83–87)

Car Tongzhi službeno je preuzeo vlast 1873. godine, no dvije je godine nakon preminuo. Vjeruje se kako je preminuo od sifilisa, ali postoje sumnje da ga je carica Cixi otrovala zbog loše vladavine. Nakon njegove smrti Cixi nije željela napustiti prijestolje pa je odlučila s caricom Zhen posvojiti sina. Posvojila je svojega nećaka koji je postao car Guangxu. Vjeruje se kako je ovaj čin bio vrsta osвете prema princu Chunu, ocu cara Guangxua, koji je ubio njezina ljubavnika Ana Dehaija. Kao otac novoga cara, princ Chun morao je sići sa svih državnih pozicija, a Cixi je povratila svoju moć i nastavila s modernizacijom Kine. Carica Zhen preminula je 1881. godine, a Cixi se 1889. odlučila povući u korist cara Guangxua. (Chang, 2013: 102, 107, 114, 115, 140)

Iako se carica Cixi povukla nakon duge i uspješne vladavine, mnogi njezinu vladavinu pamte po lošem, primjerice po porazu u Prvom kinesko-japanskom ratu i po gubitku suvereniteta nad Korejom. Naime, carica Cixi odbila je uložiti novac u izgradnju bolje mornarice nakon poraza u ratu s Francuskom što je rezultiralo porazom u ratu s Japanom 1895. godine i gubitkom Tajvana. Carica Cixi, ali i svi dvorjani koji su se bojali carice okrivili su guvernera Lija za uzaludno trošenje novaca i za ulaganja u flotu koja je izgubila. Bilo je u to vrijeme kada su ljudi shvatili da Kina vojno zaostaje te su počele rasprave o potrebi reforme kineske vojske. Smatra se kako se carica složila s reformom samo kako bi se osvetila stranim osvajačima. Nakon poraza, car je odlučio provesti reforme za modernizaciju Kine, no carici se nije svidio njegov pristup pa ga je zatočila i ponovno preuzela vlast. (Woo, 2002: 180, 181, 203, 207)

Kao najkontroverzniji dio caričine karijere bilo je opiranje modernizaciji Kine. Godine 1899. izbio je Boksački ustanak čije su pristalice krivile strance za sve nevolje u Kini. Mržnja prema strancima se proširila i na mržnju prema kršćanima, no carica Cixi naredila je kako se lokalni kršćani moraju zaštititi (Chang, 2013: 40–43). Iako se Cixi u početku protivila Boksačkomu ustanku, Woo (2002: 213) tvrdi kako je ubrzo shvatila da može iskoristiti *boksače* protiv stranih sila koje su sve više zadirale u kineski suverenitet. Međutim, *boksači* su postali preagresivni te su Cixi i njezin dvor bili podijeljeni između pregovora za mir i pripreme za rat. Naposljetku, Cixin početni plan da iskoristi *boksače* nije uspio, a nekontrolirano nasilje i strana intervencija naglasili su dominaciju stranih sila u Kini. Strana vojska zauzela je Tianjin i Peking te je 1901. godine potpisan *Boksački protokol* kojim je uspostavljen mir, ali je dinastija Qing dodatno oslabila (Woo, 2002: 216–218, 222).

Carica Cixi se do kraja života protivila reformama te se vjeruje da je otrovala vlastitoga nećaka kako bi prekinula reforme. Međutim, carica je preminula samo jedan dan nakon njega, 14. studenoga 1908. godine. Prije svoje smrti postavila je nećakova sina na prijestolje te je on postao posljednji car dinastije, poznat pod imenom car Puyi. Iako je Puyi bio posljednji kineski car, carica Cixi smatra se posljednjim vladarom koji je predsjedavao carskom Kinom (Woo, 2002: 232).

2.3. VLADARICE KOREJE I MONGOLSKOG CARSTVA

Kao istaknute žene predstavljene u poglavlju o Koreji izdvajaju se kraljica Seondeok i carica Myeongseong, a dodatno je istaknuta carica Ki koja je najpoznatija kao carica Mongolskoga Carstva, ali porijeklom iz Koreje. Ove tri vladarice predstavljaju različite poglede na vladavine žena, ali i potpuno različite utjecaje na zemlju i društvo. Kraljica Seondeok izabrana je zbog svoje mirne vladavine i statusa prvoga ženskog vladara u korejskoj povijesti. Carica Myeongseong izabrana je zbog utjecaja u modernizaciji Koreje, ali i zbog svojega tragičnog završetka. Carica Ki služila je kao most u povezivanju Koreje i Mongolskoga Carstva te je važna i zbog prikaza složenih političkih veza između dviju zemalja.

2.3.1. KRALJICA SEONDEOK

U korejskoj povijesti vladarice su bile rijetkost te je tradicionalna patrijarhalna struktura korejskoga društva često ograničavala uloge žena u upravljanju, ali usprkos tomu, nekoliko je žena ipak dospjelo na vlast. Kraljica Seondeok bila je dvadeset sedmi vladar kraljevstva Silla, jednoga od triju kraljevstva Koreje, ali prva žena koja je vladala u korejskoj povijesti. Iako su se mnogi plemići protivili ženskomu vladaru, kraljica Seondeok naslijedila je svojega oca 632. godine (Lee, 2008: 137). Bila je aktivna i prije dolaska na prijestolje, a njezino je vladanje postavilo temelje za nadolazeće kraljice. Mnogi tvrde da Seondeok nije bila samo figura na tronu, već vođa koji je prenosio ženski ponos (Hwang, 2010; 22)

Silla je za vrijeme kraljičine vladavine znatno napredovala jer je kraljica centralizirala državnu vladavinu i poticala budizam što je dovelo do poboljšanja u

znanosti i kulturi, te je učvrstila vojnu moć kroz odabir sposobnih vojnika. Iako je kineska dinastija Tang pomagala Silli u borbama, kineski car nije podržavao žensku vladavinu te je Seondeok morala biti oprezna tijekom diplomatskih odnosa s Kinom. Zalagala se za podizanje budističkih hramova te postoje zapisi kako su je pristalice budističke sekte Maitreja smatrali utjelovljenjem samoga Bude (Hwang, 2010: 13, 14). Prema *Povijesti triju kraljevstva (Samguk sagi⁵)* kraljica je izrekla tri proročanstva koja su se i ostvarila. Prvo je izrekla da cvijet božura koji joj je poslao car dinastije Tang neće imati mirisa, a objasnila je to činjenicom da na slici nije bilo leptira koji donose miris cvijetu. Zatim je predvidjela da se vojnici kraljevstva Paekche kriju u dolini zvanoj Dolina ženskih korijena te su vojnici kraljevstva Silla uspjeli poraziti protivnike. To je objasnila tako što su se žabe počele oglašavati kod Vrata od žada koja simboliziraju ženski spolni organ, a ženu simbolizira bijela boja koja također označuje zapad, odakle su protivnici dolazili. Treće proročanstvo bilo je točno vrijeme vlastite smrti (Lee, 2008: 137, 138).

Najvažnija stvar koja se pripisuje kraljici Seondeok jest početak ujedinjenja Koreje. Jedan od značajnijih diplomatskih poteza kraljice Seondeok bilo je jačanje veza s Kinom. Poslala je izaslanike na dvor Tanga tražeći njihovu potporu protiv Paekchea i Kogurya što će pomoći u budućim uspjesima protiv suparnika. Kraljica Seondeok dopustila je svojemu nećaku Kimu Chunchuu, koji će kasnije postati kralj Taejong, da povede delegaciju u Koguryō kako bi zatražio da zajedno napadnu Paekchae. Koguryō je zahtijevao povratak osvojenoga teritorija, što je Kim odbio, zbog čega su ga zatvorili. Tada je kraljica Seondeok postavila Kima Yusina kao zapovjednika u napadu na Koguryō (Hwang, 2010: 15, 16).

Uz poticanje budizma i ujedinjene Koreje, kraljica Seondeok smatra se zaslužnom i za neka tehnološka postignuća, a jedno je od najvažnijih bio astronomski opservatorij Cheomseongdae. Iako se ne zna točan datum izgradnje opservatorija, neki znanstvenici tvrde da način izgradnje ukazuje na vladavinu kraljice Seondeok. Kraljica je bila dvadeset sedmi vladar Sille, a opservatorij se sastoji od dvadeset sedam slojeva kamena. Također se smatra da oblikom podsjeća na žensko tijelo, ali taj je podatak nemoguće dokazati. Mnogi smatraju kako je taj oblik zapravo poruka kraljice Seondeok o visokom statusu žena. Iako stanovnici nisu podržavali ideju da žena bude

⁵ Samguk sagi (1145.) jedan je od najstarijih sačuvanih pisanih izvora o povijesti Koreje, a napisao ga je Kim Pusik za vrijeme dinastije Koryō (918. – 1392.). (Hahn, 2016: 13)

vladar, Seondeok je učinila mnogo za unaprjeđenje Sille te se može reći da je spasila kraljevstvo pred propašću. Danas kraljicu cijene zbog svih njezinih postignuća te se prikazuje kao uzor drugim ženama (Hwang, 2010: 20–23). Iako kraljica Seondeok nije poznata po kontroverznim političkim stavovima, Babb (2018: 144) navodi da je 647. godine dužnosnik Bidam pokrenuo pobunu kako bi svrgnuo kraljicu s prijestolja, jer je smatrao da žena ne može biti dobar vladar. Pobuna je ugušena, no to pokazuje da su žene bile sputavane zbog same činjenice da su žene.

2.3.2. CARICA MYEONGSEONG

Iako je lista carica u korejskoj povijesti veoma kratka, carica Myeongseong izdvaja se kao jedna od najutjecajnijih figura devetnaestoga stoljeća. Rođena je 1851. godine u aristokratskoj obitelji klana Min koji je tada izgubio dio svog utjecaja, a roditelji su joj rano preminuli. Za vrijeme dinastije Joseon, Daewongun je pokušao uništiti utjecajni klan Andong Kim s caricom udovicom Cho koja je u tu svrhu imenovala Daewongunovog sina, kasnije kralja Gojonga, nasljednikom. Tada je Daewongun preuzeo kontrolu nad političkim poslovima, ali i kontrolu nad odabirom supruge za svojega sina. Odlučio je odabrati djevojku iz svojega klana koja neće narušavati njegove planove i koju će lako kontrolirati te je Myeongseong kao polupismeno siročće izgledala kao najbolji izbor. Tako je Myeongseong 1866. godine postala posljednja kraljica dinastije Joseon. Iako je Daewongun imao drugačije planove, Myeongseong, sada poznata kao kraljica Min, postat će najsposobnija političarka u povijesti dinastije. (Woodacre et al., 2019: 703, 704)

Kraljica je bila iznimno inteligentna te je vrlo brzo shvatila da kralj Gojong nema stvarnu moć, a znala je i kako se mora ponašati da je ne izbace iz kraljevske obitelji. Zbog toga je postepeno počela pomagati Gojongu i povećavati moć klana Min tako što je postavila članove svoje obitelji na visoke položaje. Uskoro je odlučila maknuti Daewonguna s vlasti zato što su imali različite vizije Koreje. On je bio konzervativac koji se protivio stranom utjecaju i modernizaciji, a ona je bila otvorenija zapadnome utjecaju. Zavrjeva je bila uspješna, ali Daewongun je bio odlučan osvetiti joj se. Vjeruje se kako je baš on krivac za smrt prvoga sina kralja i kraljice. Međutim, to kraljicu Min nije spriječilo, te je 1874., nakon puno godina pripreme i postavljanja svojih rođaka na visoke pozicije, odlučila preuzeti vlast od svojega supruga. Iste godine rodila je još

jednoga sina zbog čega je njezin utjecaj dodatno ojačao (Woodacre et al., 2019: 704, 705). Iako u početku nije podržavala modernizaciju, kraljica je cijeli život učila kako bi unaprijedila Koreju kroz nova saznanja te je zbog toga pokušala stvoriti veze sa zapadnim zemljama. Kralj i kraljica su 1876. godine potpisali *Sporazum o prijateljstvu* ili *Sporazum iz Kanghwe* kojim je Joseon postao neovisna država s otvorenim vratima prema Japanu. Iako je politika otvorenih vrata pogodovala vladinim dužnosnicima, niže klase su se morale boriti s glađu zbog manjka žitarica i porasta cijena. Vojnici koji nisu dobili plaću cijelu godinu, 1882. ubili su kraljičina nećaka koji je bio zadužen za plaće i krenuli su prema palači. Kraljica je uspjela preživjeti atentat, ali su pobunjenici napredovali i ubili nekoliko japanskih časnika. (Kim, 2012: 287, 292). Daewongun je profitirao od kraljičina podržavanja zapadnjačkih ideja te je njegov utjecaj ponovno počeo rasti, a njegova glavna želja bila je maknuti kraljicu s vlasti. Daewongun se vratio na vlast, a kraljica Min morala se osloniti na inozemnu potporu (Jackson, 1999: 291).

Međutim, povratak Daewonguna na vlast bio je kratak zbog intervencije Kine i Japana. Korejska vlada zatražila je kinesku pomoć za rješavanje kaosa, što je omogućilo Kini da ponovno uspostavi svoj utjecaj nad Korejom koji je prethodno imao Japan. Kinezi su oteli Daewonguna tijekom posjeta njihovu sjedištu i poslali ga u Tianjin čime je okončan njegov kratak povratak na vlast. S povećanim angažmanom Kine, Koreja je još jednom svedena na tributarnu državu. Kraljica je prepoznala potrebu za modernizacijom i reformom kako bi se spriječila kolonizacija. Suradnju sa Sjedinjenim Američkim Državama i drugim zapadnim silama smatrala je načinom stjecanja novih tehnologija i znanja. Potpisivanjem *Ugovora o miru, prijateljstvu, trgovini i plovidbi* sa zapadnim državama 1882. godine, Koreja je imala za cilj proširiti međunarodne odnose i smanjiti ovisnost o drugim silama (Kim, 2012: 288–293).

Situacija u Joseonu se pogoršavala te je 1884. godine došlo do Kapsinskoga državnog udara u kojemu su korejski reformatori pokušali svrgnuti konzervativnu korejsku vladu uz pomoć japanskih snaga. Državni udar imao je za cilj prekinuti tradicionalne veze Koreje s Kinom i uspostaviti modernu, neovisnu državu. Naposljedku je propao kada su intervenirale kineske snage Qing, obnovile konzervativni poredak i prisilile reformatore na bijeg. Taj je događaj pojačao napetosti između Kine i Japana oko utjecaja u Koreji. Tada je Amerika uvidjela da nemaju puno koristi od Koreje te su se polako odmicali od nje. Zatim su se seljani pobunili protiv korumpirane kraljičine vlade te je to preraslo u rat Tonghak. Tijekom rata je Koreja tražila pomoć od Kine na

što je Japan brzo reagirao, a što je rezultiralo Prvim kinesko-japanskim ratom 1895. godine, u kojemu je Japan izišao kao pobjednik i preuzeo veću kontrolu nad korejskim poslovima. Kraljica Min učinkovito je vladala dok je kralj bio neodlučan. Nije željela izgubiti svoju moć pa je tražila načine kako pobijediti Japan. Shvatila je da joj je potrebna ruska pomoć. Japan ju je pokušao svrgnuti, ali nije uspio jer je kraljica zatražila rusku podršku protiv japanskoga utjecaja. Nakon trostruke intervencije Rusije, Francuske i Njemačke, japanski utjecaj je počeo opadati, međutim, projapanske su frakcije željele ukloniti kraljicu Min koja je pokušavala uvesti Rusiju u rat, što je rezultiralo atentatom na kraljicu. Japanski agenti pod vodstvom Miure Goroa izveli su atentat na kraljicu u listopadu 1895. Nakon atentata postavljena je projapanska vlada i uveden je novi niz reformi. Nakon dvije neuspješne reforme Kabo, treća reforma Kabo dovela je do nasilnoga uništavanja korejske tradicije. Gojong je shvatio da je Koreji potreban novi ustav kako bi dobila potporu javnosti i priliku za početak drastične reforme te je dvije godine nakon njezine smrti osnovano Korejsko Carstvo, a ona je dobila ime carica Myeongeong, prva carica Korejskoga Carstva. (Kim, 2012: 294–297, 300–308)

Kraljica je brutalno ubijena te je njezino tijelo naposljetku spaljeno i to zato što su je Japanci smatrali najvećom preprekom. Woodacre i suradnici (2019: 701) iznose kako atentat zasjenjuje kraljičinu stvarnu važnost, te je ona dugo bila omražena u Koreji jer su je smatrali krivcem za pad dinastije. Uz to što je optužena za nepotizam i stavljanje vlastitih rođaka na visoke pozicije, također je optužena za uzaludno trošenje novca tijekom velikoga siromaštva u zemlji. Kraljica nikada nije službeno imala vlast pa se oslanjala na članove obitelji u političkim poslovima. Nije podržavala reforme zbog čega je bila optužena za tajne intimne veze s ruskim ministrom, ali i s kršćanskim misionarima. Iako postoje razna mišljenja o kraljici Min, ona će postati simbolom antijapanskoga nacionalizma. (Woodacre et al., 2019: 707–711)

2.3.3. CARICA KI

O pitanju zašto je propala dinastija Yuan može se podosta raspravljati, ali sigurno je da su prirodne katastrofe, ekonomske krize i ustanak Crvenih Turbana utjecale na njezin pad. Prema službenoj povijesti dinastije Yuan, pothvati carice Ki glavni su čimbenik koji je doveo do pada nekad jake dinastije. Carica Ki bila je neslužbeni vladar

dinastije Yuan te se smatra jednom od najmoćnijih žena u Euroaziji u 14. stoljeću. Iako se ne zna mnogo o njezinu životu prije dolaska na mongolski dvor, Robinson (2009: 118) navodi da carica Ki potječe iz korejske klase *yangban* koja se sastojala od vojnih časnika i državnih službenika, a poznata je i pod mongolskim imenom Öljei Khutuk. Tridesetih godina 14. stoljeća, sa samo petnaest godina, Ki je otišla na mongolski dvor kao danak caru Toghonu Temüru kojemu je posluživala čaj. Ne zna se kako je privukla carevu pažnju, ali prema njezinoj biografiji smatra se kako su za to zaslužni njezina ljepota te talent u pjevanju, plesanju i kaligrafiji. Car ju je službeno proglasio konkubinom 1333. godine i preferirao ju je u odnosu na svoju službenu suprugu, caricu Danashiri. Pokušao ju je promovirati u status sekundarne supruge, no to je izazvalo burne reakcije na dvoru jer je odstupalo od standardne prakse uzimanja carica samo od određenih mongolskih klanova (Hwang, 2010: 53, 54).

Carica Danashiri bila je zabrinuta da će carica Ki imati prevelik utjecaj nad carem te ju je na dvoru redovito zlostavljala. Navodno je carica Danashiri caricu Ki mučila užarenim žigom od željeza (Robinson, 2009: 199). Robinson (2009: 119) nadalje iznosi kako je carica Danashiri ubrzo nakon dolaska carice Ki pala s vlasti te je 1335. godine i pogubljena. Tada carica Ki dobiva na moći te ju car promovira u svoju službenu pratnju. Car Toghon Temür još uvijek nije mogao postaviti caricu Ki za svoju službenu suprugu pa je izabrao mladu mongolsku djevojku iz prestižnoga plemena, Bayan Khutuk. Kada je 1340. godine ministar Bayan⁶ preminuo, vlasti države Koryō su to iskoristile kako bi postavili brata carice Ki, Ki Cheola, na mjesto glavnoga diplomata. Smatrali su da mogu iskoristiti careve osjećaje prema carici Ki kako bi ona došla na viši status u čemu su i uspjeli te je proglašena sekundarnom caricom. Ostali službenici nisu podržavali carevu odluku te su je krivili za prirodne nepogode, kao što je izljev Žute rijeke iz korita.

Carica Ki zbog careve naklonosti uživala je u velikim pogodnostima u gradu Daidu, današnjem Pekingu. Car je stavio zemlju u unutrašnjem dijelu Mongolije pod njezinu kontrolu, a ona je na mongolski dvor postavljala ljude koji su porijeklom iz Koreje (Robinson, 2009: 129). Obitelj carice Ki također je uživala u raznim pogodnostima. Njezin otac prozvan je kraljem dinastije Yuan te je širila korejski utjecaj po Kini. Korejski stil bio je dominantan u Kini – korejska odjeća, hrana i način života

⁶ Ministar Bayan bio je moćan ministar koji je preuzeo gotovo potpunu kontrolu nad vladom za vrijeme Toghon Temüra, koji se smatra slabim vladarom, te je provodio protukineske politike. (McMahon, 2013: 66)

postali su popularni među stanovnicima Kine (Hwang, 2010: 53, 54). Prema Robinsonu (2009: 121) carica Ki je 1339. godine rodila sina Ayushiridaru i time postigla još veću moć u dinastiji, a on je 1353. godine proglašen službenim nasljednikom. Carica Ki proglašena je službenom caricom tek 1366. godine kada je carica Bayan preminula.

Car Toghon Temür izgubio je interes za vođenje države čime je carica Ki postala neslužbeni vladar dinastije Yuan. U nekoliko neuspješnih navrata pokušala je ukloniti cara kako bi postavila Ayushiridaru na tron. Do prvih nesuglasica između korejskoga i mongolskoga dvora dolazi kada braća carice Ki počinju iskorištavati svoje položaje. Obitelj carice Ki vodila je raskošan život u Koreji te su otvoreno krali tuđu imovinu (Hwang, 2010: 53). Carica Ki znala je kako će njezini naponi za uvećanje obiteljskoga bogatstva dovesti do nesuglasica pa je 1344. godine izdala edikt kojim zabranjuje svim članovima svoje obitelji zloupotrebljavanje položaja. Međutim, njezini pokušaji bili su uzaludni. Korejski kralj Gongmin počeo je planirati napad na dinastiju Yuan već 1351. godine te su pokušali pogubiti nekoliko članova obitelji Ki. Iako je u početku odbijala, carica je 1351. godine postavila kralja Gongmina na prijestolje očekujući da će on učvrstiti njezin utjecaj na dvoru. Međutim, on je pogubio njezinu braću, zaplijenio robove i podijelio imovinu visokim ministrima. Saznavši za čistku svoje obitelji, carica Ki pokušala je ukloniti kralja s prijestolja i zamijeniti ga s princem Simom koji je to odbio. Poslala je 800 tisuća vojnika da napadnu Koryō zbog čega je Koryō učvrstio svoju vojsku. Na kraju je kralj Gongmin odlučio prekinuti otvorenu agresiju, a dinastija Yuan odlučila je oprostiti zločine pogubljenja obitelji Ki nakon čega neko vrijeme nije bilo većih sukoba. Carica Ki uspjela je 1362. godine zamijeniti kralja Gongmina s njegovim stricem Tashem Temürom koji je bio samo pijun u velikome planu osvete carice Ki (Robinson, 2009: 120–127).

Carica je Ki u nekoliko navrata pokušala postaviti Ayushiridaru na vlast što se caru nije svidjelo te ju je nekoliko mjeseci izbjegavao kako bi iskazao svoje nezadovoljstvo. Nakon što su protivničke strane pod vodstvom Bolod Temüra zauzele glavni grad, carica Ki protjerana je iz palače i stavljena u kućni pritvor. Međutim, početkom srpnja vratila se u palaču tako što je izmanipulirala Boloda Temüra (Robinson, 2009: 246, 247). Situacija u dinastiji se pogoršavala zbog napada pobunjeničkih skupina i prirodnih katastrofa. Robinson (2009: 285) opisuje pad dinastije Yuan. Vojska dinastije Ming sve je više napredovala te se car odlučio povući dalje na sjever. Protjerani Mongoli osnovali su svoju državu i nazvali je Sjeverni Yuan

čiji je prvi vladar bio Toghon Temür. Toghon Temür se je razbolio i umro 1370. godine te je Ayushiridara preuzeo vlast, a ime carice Ki nakon njegova dolaska na vlast nestaje iz povijesti. Vrijeme i mjesto njezine smrti također su nepoznati, no pretpostavlja se da je preminula 1369. godine. Prema službenoj povijesti dinastije Yuan, carica Ki imala je reputaciju korumpirane i ekstravagantne carice, dok su je u Koreji prikazali kao izdajicu. Obitelj carice Ki zapamćena je po svojem raskošnom načinu života i podmitljivosti (Hwang, 2010: 51, 52).

3. USPOREDBA VLADARICA

Osam navedenih vladarica imale su ključnu ulogu u oblikovanju političkoga, kulturnoga i društvenoga života svojih zemalja. Iako ovim radom nisu obuhvaćene sve carice koje su vladale u istočnoj Aziji, kroz prikaz vladavine ovih osam carica možemo vidjeti većinu izazova s kojima su se žene suočavale na vlasti i u društvu. Od Wu Zetian, čiji je nemilosrdan pristup pridonio njezinoj lošoj reputaciji, pa sve do Seondeok koja je bila nepravedno ocijenjena samo zato što je bila žena. Unatoč različitim izazovima s kojima su se suočavale, komparativnom analizom njihovih vladavina nastojat će se pružiti uvid u složenost ženskoga vodstva u istočnoj Aziji. Pored političkoga, kulturnoga i društvenoga utjecaja, prikazano je i kako su carice doprinijele vjerskomu i vojnomu životu svojih zajednica te su zorno predočene kontroverze i nasljeđe koje su za sobom ostavile.

3.1. STATUS VLADAVINE

Kroz povijest je legitimitet ženskoga vladanja često bio predmetom rasprava te je istovremeno bio osporavan prevladavajućim patrijarhalnim normama. Iz tog su razloga žene opravdavale svoju vladavinu, ne samo autoritetom, već su se nametnule kao utjelovljenja božanskih, filozofskih i političkih ideala svojega vremena. McMahon (2013: 5) navodi da su žene vladale isključivo onda kada su muškarci preminuli ili bili premladi. Ta je teorija istinita kada govorimo o caricama kao što je carica Ki koja je vladala umjesto supruga ili carica Suiko koja je naslijedila svojega supruga. Međutim, carice poput Kōken i Seondeok kao kćeri careva naslijedile su svoje očeve. Budizam kao državna religija često je podržavala ženske vladare, a prema *Lotosovoj sutri* žene

su mogle postati Buda (Lepekhova, 2016: 55) te su carice poput Wu Zetian, Seondeok, Suiko i Kōken iskorištavale budizam u svoju korist, a Seondeok i Kōken smatrane su utjelovljenjem Bude. S druge je strane konfucijanizam stavljao žene u znatno inferiorniji položaj te su smatrali da žene ne mogu biti dobri vladari (Monter, 2020: 4), ali je njihovo vladanje dopušteno u kriznim vremenima kada nema odgovarajućega muškog nasljednika. Cixina vladavina bila je opravdana kao nužna mjera za očuvanje dinastije tijekom razdoblja nestabilnosti te se njezina vlast često predstavljala kao privremena potreba. Kao što je carica Wu koristila budizam, carica Cixi manipulirala je konfucijskim načelima tako što je na vlast stavljala dužnosnike koji su podržavali njezinu vladavinu i pridržavali se konfucijskih načela. Carice Ki i Myeongseong stvarale su strateške saveze kako bi učvrstile svoju vlast te Biran (2011: 372) iznosi da je carica Ki vjerojatno iskoristila prihvaćenu i bogatu žensku političku moć Mongolskoga Carstva.

Razumijevanje razlika između žena koje su imale suverenu vlast i onih koje su djelovale kao regentice ključno je za razumijevanje dinamike političke moći i legitimiteta u povijesnome kontekstu. Te razlike ne odražavaju samo različite načine na koje su žene mogle ostvariti moć, već ističu društvena i kulturološka ograničenja koja su oblikovala njihove vladavine. Među odabranim caricama ima onih koje su bile na vlasti ne jednom, već dvaput. Vladale kao suverene vladarice ili regentice, te su žene pokazale izvanrednu prilagodljivost i izniman utjecaj. Carica je Jingū, primjerice, preuzela vlast kao regentica u ime svojega sina nakon smrti cara. S druge je strane carica Ki vladala umjesto supruga koji nije bio zainteresiran za upravljanje zemljom, dok je inteligentna carica Myeongseong donosila važne političke odluke uz svojega supruga. Carice Seondeok i Suiko preuzele su vlast naslijedivši svoje očeve, iako je između vladavine Suiko i njezina oca cara Kinmea bilo drugih vladara. Nekoliko carica uspjelo je zadržati vlast čak dvaput na različite načine. Najistaknutiji primjer je carica Kōken koja je prvu vladavinu započela tako što je naslijedila oca, a nakon što je bila prisiljena abdicirati ponovno je preuzela vlast, ovaj put pod imenom Shōtoku. Što znači da je dva puta vladala kao suvereni vladar čime je pokazala svoj utjecaj i kontrolu nad državom. Jednako je tako i carica Wu Zetian vladala kao regentica sinu nakon smrti cara, a kasnije je pokazala svoju moć tako što se proglasila carem i uspostavila vlastitu dinastiju i vladala kao suverena vladarica. To je jedinstven primjer žene koja je uspjela promijeniti povijesni tijek i postati prvi i jedini ženski car Kine. Carica Cixi još je jedan takav primjer – prvo je vladala kao regentica svojemu sinu, a nakon njegove smrti

ponovno je preuzela vlast tako što je postavila nećaka na prijestolje pa je opet vladala kao regent. Unatoč zajedničkoj vladavini s caricom Zhen, Cixi je bila *de facto* vladarica, dok je carica Zhen bila samo figura na dvoru. Ovi primjeri jasno pokazuju složenu ravnotežu moći i utjecaja u povijesti ženske vladavine u istočnoj Aziji. Također je važno naglasiti da je većina carica koje su bile regentice imala znatan utjecaj tijekom vladavina svojih suprug a što pokazuje da su žene mogle zadržati i proširiti svoju moć.

3.2. POLITIČKE I VOJNE STRATEGIJE

Neravnoteža u zapisima o vojnim i političkim uspjesima žena često se može pripisati društvenim normama i predrasudama toga vremena. Povijesni zapisi često favoriziraju muške vođe ili vojne zapovjednike dok carice ili regentice ostaju u sjeni. Osim toga, politički i vojni uspjesi žena ponekad su umanjivani ili pripisivani drugim članovima dvora ili vojske što može rezultirati smanjenjem njihova stvarnoga doprinosa. Najbolji primjer umanjenja doprinosa žene možemo vidjeti u vojnim osvajanjima carice Jingū. Naime, carica Jingū poznata je po svojim vojnim podvizima i ekspanzionističkoj politici, odnosno vojnim pohodima na Koreju. Međutim, mnogi povjesničari sumnjaju u povijesnu točnost tih događaja te njezin život smatraju mitom koji služi za legitimiranje moći cara Ōjina. Tim gore što neki autori kao što je Toshio (1993: 98) navode kako je Ōjin osvojio Koreju dok je još uvijek bio u majčinoj utrobi, time potpuno osporavajući vojna osvajanja jedne žene. Mnogi autori kao što je Kitagawa (1974: 220) tvrde da su princ Shōtoku i carica Suiko najbolji primjer nevladajućega cara, odnosno regenta koji zapravo vlada. Iako suvremeni povjesničari priznaju ulogu carice Suiko u političkim reformama i centralizaciji vlasti, njezini se politički i vojni doprinosi još uvijek nerijetko umanjuju ili pripisuju Shōtokuu (Henshall, 2004: 18). To može biti rezultat patrijarhalnih pogleda i tendencija da se politički i vojni uspjesi pripisuju muškim vladarima ili njihovim najbližim muškim savjetnicima.

Ime se kraljice Seondeok može čuti kada se govori o ujedinjenju Koreje, no njezina vladavina nije uvijek istaknuta kao ona njezinih muških kolega. Njezina sposobnost vojnog vođenja priznaje se nešto češće, ali se i dalje naglašavaju muški vojni zapovjednici ili savjetnici koji su sudjelovali u tim vojnim akcijama. Tako ćemo čuti da su Kim Chunchu i Kim Yusin glavne figure u ujedinjenju Koreje, no Lee (2008: 139) iznosi kako tri kraljevstva ne bi mogla biti ujedinjena bez kraljice Seondeok koja je

preko strateškoga braka povezala dvojicu muškaraca. S druge strane imamo caricu Ki koja je imala značajnu političku moć te je upravljala mnogim vojnim odlukama. Iako je pad dinastije Yuan posljedica složenih političkih, ekonomskih i društvenih čimbenika, u *Povijesti dinastije Yuan* zapisano je kako je ponašanje carice Ki dovelo do propasti dinastije (Hwang, 2010: 51). Međutim, takva je optužba prepojednostavljen pristup povijesnim događajima te se mora uzeti u obzir to da su povijest dinastije Yuan napisali povjesničari dinastije Ming koji su možda imali političke motive da okrive Ki za pad prethodne dinastije. Ovdje se može vidjeti kako su žene često korištene kao žrtveno janje za neuspjeh muških kolega ili cijelih dinastija što dodatno otežava objektivnu procjenu njihovih stvarnih doprinosa. Carica Myeongseong značajno je doprinijela modernizaciji korejske vojske i uspješno dovela Rusiju na stranu Koreje čime je stvorila izrazitu stratešku prednost, no mnogi to zanemaruju te ju okrivljuju za pad dinastije. Taj primjer jasno pokazuje da su žene jednako sposobne uspostaviti važne vojne i strateške saveze tijekom sukoba.

Kroz povijest je često prikazivano kako su žene koje su se usudile preuzeti političku vlast u patrijarhalnim društvima suočene s optužbama za moralno neprimjereno ponašanje. Ove optužbe nisu samo bile pokušaj narušavanja njihova ugleda, već su bile sredstvo za umanjivanje njihovih političkih i vojnih postignuća. McMahon (2013: 132, 134) ističe da su promiskuitet i razuzdanost bile uobičajene etikete pridane ženama koje su imale političku moć, a optužbe o ljubomori korištene su kao argument za njihovu nesposobnost za vladanje. O ljubavnome životu carica Suiko, Jingū, Ki i Seondeok ne znamo puno, ali se smatra da nisu imale kontroverzne veze koje bi utjecale na njihov politički život. S druge strane, carica Wu Zetian suočena je s mnogim optužbama u vezi s vlastitim ljubavnim životom. Prema povijesnim izvorima, Wu je Zetian imala brojne ljubavnike, uključujući mlade muškarce koje bi otvoreno favorizirala na dvoru (McMahon, 2013: 13). Japanska carica Kōken također se suočila s optužbama za neprimjereno ponašanje, posebice zbog svoje veze s budističkim svećenikom Dōkyōm kojega je uzdignula na poziciju svećenika-cara (*hōō*) što je izazvalo strahove da bi on mogao preuzeti vlast čime bi se prekršio tradicionalni običaj nasljeđivanja (Brown i Ishida, 1979: 33). Kineske carice nisu imale zavidan ljubavni život, a to vidimo i preko carice Cixi koju su optuživali da je dovodila muškarce za seksualne odnose i potom ih ubijala (McMahon, 2013: 13). Njezina je veza s eunuhom također utjecala na politički život jer se Cixi povukla u žalost na mjesec dana

nakon njegove smrti što je nakratko zaustavilo modernizaciju Kine (Chang, 2013: 87). U slučaju carice Ki možemo primijetiti njezinu ljubav prema sinu zbog čije se dobrobiti miješala u politiku i pokušala ukloniti cara s prijestolja. Myeongseong također nije uspjela pobjeći od optužbi da je dovela Ruse na svoju stranu preko intimnih veza. Unatoč svim optužbama, mnoge su carice uspješno uravnotežile svoj osobni život s političkim obavezama čime su pokazale kako se žene mogu suočiti s predrasudama i preprekama te ostaviti trajan trag u povijesti, a McMahon (2013: 132) iznosi da je moguće da su povjesničari te priče izmislili samo kako bi ocrnili žene koje su se miješale u politiku i kako bi umanjili njihovu moć.

3.3. KULTURNI ŽIVOT I PRAVA ŽENA

Povijesni utjecaj carica često se promatra kroz politička i vojna dostignuća, ali njihov doprinos kulturnomu životu i životu žena zaslužuju jednako priznanje. Carica Jingū, iako često smatrana mitološkom osobom, ostavila je značajan trag na japansku kulturu i percepciju ženskoga vodstva. Kao što i Tsurumi (1981: 49) navodi, povjesničari pokušavaju objasniti prisustvo žena na vlasti raznim teorijama, često umanjujući njihovu stvarnu vrijednost, ali carica Jingū dokaz je da su žene mogle biti kompetentni vladari već u ranim fazama japanske povijesti. Glavna ostavština carice Jingū upravo je inspiracija budućim generacijama žena u Japanu da i one mogu preuzeti aktivniju ulogu u društvu. Mulhern (2015: 33) naglašava i da je Jingū bila figura koja je pomogla učvrstiti nacionalno jedinstvo i povezati japanski identitet s božicom Amaterasu. Međutim, postavlja se pitanje kada je odlučeno da žene ne mogu vladati Japanom. Odgovor nam nudi Mulhern (2015: 35) koja tvrdi da je Japan pratio patrijarhat Kine koja je tada bila naprednija. No ni to nije moglo uništiti japansko podržavanje žena. Tako imamo i najpoznatiju japansku caricu Suiko koja je bila pozitivan primjer ženskoga vodstva te je promovirala budizam koji je postao državna religija. Njezino poticanje budizma uvelike je utjecalo na kulturu i običaje Japana. Kōken je još jedna od carica koja je uz promicanje budizma zaslužna i za profinjenu umjetnost Japana. Međutim, njezino kontroverzno ponašanje izazvalo je zabrinutost zbog moguće uzurpacije vlasti. Ova zabrinutost pridonijela je uspostavi strogih pravila koja su zabranjivala ženama da postanu carice. Kōken je imala dvostruki utjecaj, s jedne je strane promicala kulturni napredak, dok je s druge strane njezina vladavina dovela do

jačanja patrijarhalnih norma koje su isključivale žene iz najviših pozicija moći (Mulhern, 2015: 74).

Kao što je Kōken u Japanu, u Kini je Wu Zetian bila glavni krivac za zabranu ženskoga vodstva. Iako u Kini žensko vodstvo nikada nije bilo dopušteno, Wu Zetian se uspjela uzdići do pozicije cara. Njezino promoviranje obrazovanja i umjetnosti dovelo je do kulturne renesanse, a uspostavljanje državnih ispita za položaje u državnoj službi otvorilo je mogućnosti većemu broju pojedinaca, uključujući i žene. Međutim, njezina okrutnost prema političkim protivnicima doprinijela je negativnoj percepciji ženskoga vodstva. Nakon njezine vladavine kinesko je društvo postalo opreznije prema ženama na vlasti, čime je žensko vodstvo postalo rjeđe i carice su ustoličene samo posthumno, a žene su se izbjegavale ponašati se kao Wu (McMahon, 2013: 2012). Cixi isto tako nije prihvaćala tradicionalne predrasude prema ženama, već se borila protiv njih, ali nije htjela postati kao Wu pa je o svakome svojem postupku dobro razmislila. Njezina podrška uvođenju moderne tehnologije poput željeznica i telefona te borba protiv tradicionalnih praksi kao što je vezivanje stopala⁷ označili su važan pomak prema suvremenijem i inkluzivnijem društvu (Chang, 2013: 179, 371).

Prema Monteru (2012: 11), Japan ima najbogatiju povijest ženskih vladara, dok Kina ima najsiromašniju. Žene su za vrijeme dinastije Silla vladale gotovo deset posto vremena te se među njima najviše ističe Seondeok. Kao i ostale carice, Seondeok je podržavala budizam te je tehnološki unaprijedila Koreju. Sama činjenica da je Koreja napredovala i započela ujedinjenje pod vodstvom žene dokazuje njezinu sposobnost. Njezina vladavina inspirirala je buduće generacije žena u Koreji da se bore za svoje mjesto u društvu. Carica Ki također je širila korejski utjecaj po Kini. Postalo je gotovo uvjet da elite u Kini uzimaju korejske djevojke kao svoje konkubine te se smatra da je to izvršilo snažan utjecaj na popularni ukus ljepote i sofisticiranosti u Kini (Hwang, 2010: 54). Uz sve pozitivne stvari koje je učinila, carica Ki prikazana je kao korumpirana žena, ali se može zaključiti da su neki podatci promijenjeni u svrhu uništavanja njezine slike. Uz iskorištavanje vlastite moći, krivili su je i za prirodne katastrofe na koje nije mogla utjecati.

⁷ Vezivanje stopala bio je običaj čvrstog zavijanja stopala mladim djevojčicama kako bi se u estetske svrhe promijenio njihov izgled, odnosno kako stopala ne bi narasla. Ovaj proces mogao je dovesti do paralize ili gangrene, ali čak i smrti. „footbinding“ u *Encyclopedia Britannica*.

Carica Myeongseong najviše je pridonijela unaprjeđenju prava žena u svoje vrijeme. Tradicionalno korejsko društvo bilo je pod jakim utjecajem konfucijskih vrijednosti koje su uspostavile stroge rodne uloge. Žene su se često smatrale inferiornijima u odnosu na muškarce i od njih se očekivalo da ispunjavaju uloge u privatnoj sferi unutar obitelji. Međutim, carica Myeongseong nadvladala je tradicionalne rodne norme svojega vremena. Unatoč ograničenim očekivanjima od žena na kraljevskome dvoru, Myeongseong se pojavila kao moćna politička figura. Zapadne misionarke koje je dovodila imale su ključnu ulogu u promicanju novih ideja o ravnopravnosti spolova i pravima žena u Koreji te se smatraju pionirkama moderne korejske ženskosti. Sve je to omogućilo obrazovanje žena i prvi kadar profesionalnih žena u Koreji. (Woodacre et al., 2019: 702–704)

4. NASLIJEĐE

Carice Jingū, Suiko, Kōken, Wu Zetian, Cixi, Seondeok, Myeongseong i Ki imaju dubok i trajan utjecaj na imperijalne loze Japana, Kine, Koreje i Mongolije. Ne samo da su se uspjele snaći u složenome patrijarhalnom sustavu, već su ostavile neizbrisive tragove na percepciju i uloge žena u vodstvu kroz povijest. Danas se njihovi doprinosi opisuju i veličaju u različitim oblicima medija što dovodi do promjene mišljenja o njihovim djelima i postignućima. U ovome ćemo se dijelu rada pozabaviti načinom na koji su carice utjecale na cjelokupan tijek vladanja pojedinih dinastija te ćemo opisati kako su prikazane u modernoj kulturi.

4.1. IMPERIJALNA LOZA JAPANA

Žensko vodstvo u Japanu ima bogatu i složenu povijest, a od šestoga do osmoga stoljeća žene su imale značajnu ulogu u japanskoj carskoj vlasti. Japanski imperijalni sustav jedan je od najstarijih neprekinutih monarhijskih sustava na svijetu, a danas je carska loza ekskluzivno muška. Međutim, zašto je došlo do toga? Mulhern (2015: 74) nam nudi odgovor te navodi da je carica Kōken i njezina kontroverzna veza sa svećenikom Dōkyōm neizravan razlog za ukidanje ženskoga vodstva u Japanu. U njihovo se vrijeme Japanom širio kineski koncept nebeskoga mandata prema kojemu car ne mora biti iz carske loze, a kad bi se taj koncept usvojio, Dōkyō bi mogao postati

car (Tsurumi, 1981: 48). Vjeruje se kako je postojao strah da će carica Kōken zbog svoje ljubavi predati prijestolje Dōkyōu. Sama činjenica da je postojalo mišljenje da carice ne mogu vladati razumno, već da na njih intenzivno utječu emocije, dovelo je do toga da carice više ne vladaju zemljom (Stalker, 2018: 42).

Nakon usvajanja kineskih ideja o rodnoj nejednakosti u osmome stoljeću, postala je norma da muškarac naslijedi prijestolje (Stalker, 2018: 42). Autoritet i prava žena počeli su slabjeti te je situacija ostala ista do danas. Tako je u 14. stoljeću carica Jingū uklonjena s popisa carica jer se smatralo da u carskoj lozi trebaju biti samo oni koji su službeno sjedili na prijestolju, a to je bio suprug carice Jingū (Conlan, 2011: 22). Nakon Meijijsve obnove i želje za modernizacijom države, ponovno se počelo tvrditi kako legitimni vladar može biti samo muškarac, a žene mogu biti samo vjerski poglavari. Imajući to na umu, 1890. godine prvi put u povijesti Japana službeno je zabranjeno ustoličenje žena (Yoshie, Tonomura i Takata, 2013: 16, 17). Taj je zakon na snazi i danas te jedino dijete trenutnoga cara Naruhita, kći Aiko, ne može naslijediti prijestolje, već se legitimnim nasljednikom smatra njegov nećak Hisahito (Stalker, 2018: 42).

4.2. ULOGE CARICA U DRŽAVAMA KOJE NISU MONARHIJE

Kina, Mongolija i Koreja više nisu monarhije, ali položaj žena u trima je državama i dalje u lošem stanju. Niti jedna od tih triju država danas nema predsjednicu, a broj žena u parlamentu iznimno je nizak u odnosu na muškarce⁸. Sve tri države imaju negativna iskustva s vladaricama te se njihov trag osjeti i danas. Na primjer, nakon carice Wu Zetian niži status žena dodatno se naglasio, a ideja da žena bude na visokim pozicijama postala je nezamisliva (McMahon, 2013: 271). Međutim, koliko god to Kina ne željela prihvatiti, zadnji vladar koji je doveo Kinu do modernizacije bila je upravo žena, carica Cixi. Moguće da je nedostatak ženskoga vodstva u tim zemljama i rezultat konfucijske ideologije prema kojoj je, kako Dien (2003: 73) iznosi, muškarac zadužen za upravljanje države, a žena za kućanske poslove. Status žena bio je iznimno nizak u narodima koji su se vodili konfucijskom politikom.

⁸ Prema *World Bank Group: Gender Data Portalu (2022)* u Kini je samo 24,9 % zastupnica u parlamentu, 18,6 % u Koreji i 17,1 % u Mongoliji, dok u japanskome parlamentu žene zauzimaju tek 10,8 % mjesta.

Za razliku od drugih kraljevstva, žene u kraljevstvu Silla imale su veća prava te je većina vladajućih carica u Koreji upravo iz Sille (Jay, 1996: 227). Kraljicu Seondeok građani Sille relativno su dobro podržavali, ali car kineske dinastije Tang naglašavao je kako žene moraju biti podređene te da korejski narod ima sreće što Koreja nije već uništena pod ženskim vodstvom (Hwang, 2010: 23). Konfucijski ideali zavladao su i u Koreji te je žensko vodstvo postalo sve rjeđe. S druge strane, Mongoli su prihvatili konfucionizam u znatno manjoj mjeri te su žene imale više mogućnosti i prava (Dien, 2003: 79). Mongoli su imali pozitivan pogled na žene te ne iznenađuje činjenica da su oni koji su bili protiv vladavine žena bili Kinezi i da je dinastija Ming optužila caricu Ki za pad dinastije Yuan. Na isti način je i carica Myeongseong optužena za propast dinastije, a nakon atentata, njezina je slika varirala od manipulatorice svojega muža do simbola otpora (Woodacre et al., 2019: 701).

4.3. CARICE U SUVREMENOM POGLEDU

Suvremena percepcija carica često se mijenja pod utjecajem društvenih, kulturnih i političkih promjena. Iako su njihove priče stoljećima bile isprepletene s mitovima, legendama i patrijarhalnim tumačenjima, danas imamo mnoštvo suvremenih perspektiva na njihove uloge i nasljeđe. Ponekad suvremeni pogledi na carice naglašavaju njihovu hrabrost i sposobnost, ali ponekad nailazimo na glorificirane priče koje prenose pogrešne slike o pojedinim povijesnim ličnostima.

Carica Jingū ima posebnu važnost u japanskoj povijesti što potvrđuje činjenicu da je 1881. godine postala prva žena prikazana na novčanici japanskoga jena, ali mnogi njezinu priču pripisuju samo legendi (Monter, 2012: 4). Njezina je priča također s godinama poprimala nove oblike. Yoshie, Tonomura i Takata (2013: 17) opisuju kako je tijekom srednjega vijeka Jingū bila prikazivana kao ratnica, dok je nakon obnove Meijija njezin lik postao značajno ženstveniji. U tome je razdoblju često bila prikazivana kako se gleda u ogledalo i češlja okružena vojnicima. Ta se transformacija može objasniti nastojanjem da se carica Jingū uklopi u nove ideale ženstvenosti i tradicionalne vrijednosti koje su se bile ponovno afirmirale u razdoblju Meijija. Bez obzira na sve to, caricu Jingū mnogi smatraju izuzetnom ratnicom te se smatra

inspiracijom za *hime-daruma* lutke⁹. Carica je Suiko žena koja je i službeno pokazala da žene mogu uspješno vladati zemljom te je sjećanje na nju nadasve pozitivno. Dva vulkana u havajskome podmorskom lancu dobila su ime Suiko¹⁰ što dodatno naglašava važnost carice.

Kao i o Kōken, o carici Wu Zetian i danas se pretežno loše misli. Njezina grobnica jedina je carska grobnica bez epitafa (Monter, 2012: 5), a postoji i puno navodnih biografija o njezinu životu, što su zapravo fiktivne priče u kojima se njezina prava priča ili pokušava prikazati sa što više spleta ili ublažiti količina zločina (Dien, 2003: 29). Prema Lu (2022) moderne feministkinje u Kini pokušale su prikazati Wu Zetian kao aktivisticu u borbi za ženska prava, no kineska riječ za feminizam označuje ženu i moć što je Wu Zetian i bila. Međutim, istina je da Wu Zetian tijekom svoje vladavine nije promovirala politike kojima bi pomogla ženama. Posljednja carica Kine također je kontroverzna ličnost koja se želi prikazati kao feministkinja. Školski udžbenici prikazuju Cixi kao glavnoga krivca za propast dinastije, ali danas povjesničari sve više dijele mišljenje da je ona zapravo bila dobar vođa te da je napravila mnogo za ženska prava. Međutim, koliko god je povjesničari pokušavali pretvoriti u pozitivnu osobu, ljudi je i dalje ne vole zbog njezina podržavanja Boksačkoga ustanka i ekstravagantnoga životnog stila. Zanimljivo je da je danas nemoguće kupiti suvenire s likom Cixi (Perlez, 2018).

Koreja je poznata po glorificiranju povijesnih ličnosti pomoću televizijskih drama koje su iznimno popularne među publikom. Tako je priča o carici Ki postala naširoko poznata nakon emitiranja popularne televizijske drame *Carica Ki (Gi Hwanghu)*. Drama prikazuje caricu Ki kao hrabru ratnicu što je uznemirilo korejske povjesničare koji smatraju kako bi takav prikaz carice mogao zasjeniti činjenicu da je upravo ona organizirala napade na vlastitu državu. Međutim, glavni glumci stali su u obranu drame govoreći kako nisu snimili dokumentarac, već samo televizijsku fikciju (MacDonald, 2013). Drama o carici Ki zasnovana je na istinitim događajima uz dodatak nekoliko izmišljenih radnji, poput ljubavnih trokuta koji čine cijelu priču zanimljivijom. Gledatelji, posebice mlađe generacije, ne mogu stvoriti jasnu sliku o tome tko je carica Ki zapravo bila i zašto nije dobar izbor za glavnu junakinju povijesne drame. Život carice Ki gotovo

⁹ Prema službenoj stranici za turizam Mastuyame, lutke *hime-daruma* simbol su sreće koje se poklanjaju za vjenčanje ili rođendane. Napravljeni su po uzoru na caricu Jingū nakon što je odsjela u onsenu Dōgo gdje je začela.

¹⁰ Prema službenoj stranici havajskoga centra za vulkanologiju, svaki od vulkana u vulkanskom lancu kojemu pripada vulkan Suiko nosi ime po poznatom caru.

je u cijelosti istinito prikazan, no gledatelje drame nisu zanimale povijesne činjenice te to možda utječe na manjak spomena carice Ki u povijesnome i turističkom smislu (Do, 2013). Na planini u rodnome gradu carice postoji njoj posvećen spomenik u obliku kornjače, a u podnožju se nalazi mali potok koji je prema legendi rodno mjesto klana Haengju Ki te nikada neće presušiti. Međutim, turističke brošure grada Goyanga ne spominju ni spomenik ni caricu Ki u svojoj turističkoj ponudi (Neff, 2020). Carica Myeongseong posebno se ističe jer je nakon svih optužbi postala simbolom korejskoga nacionalizma, pogotovo zbog načina na koji su je japanski vojnici ubili. Također se često prikazuje kao heroína koja se žrtvovala u borbi protiv japanskih kolonizatora. Postupno se njezina slika heroíne počela predstavljati kroz mjuzikle i predstave u kojima se prikazuje „povijesna trauma“ nacije u kojoj japanski kolonizatori napadaju žene (Woodacre et al, 2019: 712). Danas je prikazana u brojnim televizijskim dramama i filmovima u kojima se veliča njezin lik heroíne i otpora japanskim silama. Slično je i s kraljicom Seondeok koja je također osigurala svoje mjesto u popularnoj televizijskoj drami *Kraljica Seondeok* (*Seondeok Yeowang*) u kojoj se miješaju stvarni događaji s fikcijom. Ta dramska serija nije bila toliko kontroverzna, no kada je 2017. godine predstavljena nova verzija popularne igre *Civilization VI* u kojoj je Koreju predstavljala kraljica Seondeok reakcije nisu bile jednoznačno pozitivne. Mnogi obožavatelji igre izrazili su nezadovoljstvo te su izjaviti kako smatraju da je Seondeok bila loš i nesposoban vladar, a da je taj izbor rezultat feminističkoga pritiska, te da je umjesto nje mogao biti upotrebljen bilo koji drugi car Koreje (Krishna, 2017).

5. ZAKLJUČAK

Količina ženskoga vodstva u istočnoj Aziji znatno je manja u usporedbi s muškim vodstvom. U Japanu, Kini, Koreji i Mongolskome Carstvu žene su rijetko imale podršku za preuzimanje vodećih uloga u carstvu. Kao i u drugim zemljama, ženama se pripisuju uloge vođenja kućanskih poslova i sudjelovanja u nadnaravnim ritualima. Zbog patrijarhalnih društvenih struktura, žene su se suočavale s brojnim preprekama prilikom pokušaja uspona na vlast. Međutim, postoji nekoliko žena koje su se uspjele probiti kroz otpor muškaraca i došle do najviših pozicija moći. Naravno da svaka od tih žena zaslužuje da se njihovo ime spomene, ali ovim se radom nastojalo, odabirom osam carica, prikazati što veći raspon ženskoga vodstva.

Ovaj je rad pružio sveobuhvatan pregled života i vladavina osam carica istočne Azije, a istraživanje je pokazalo da su ove carice, unatoč tomu što je povijest često zapisana iz muške perspektive, ostavile neizbrisiv trag u povijesti svojih zemalja. Carice poput Wu Zetian, Ki i Kōken/Shōtoku nisu samo prkosile normama svojega vremena, već su aktivno oblikovale političku i društvenu stvarnost koristeći se strategijama koje su bile neobične za žene u njihovim kulturama. Koristile su svoj položaj kako bi promovirale kulturne i društvene reforme koje su imale dugotrajan utjecaj na njihove zajednice, posebice u vezi s promoviranjem i širenjem budizma. Iako su često prikazane kao manipulativne osobe koje su pribjegavale nemoralnim metodama kako bi ostvarile svoje ciljeve, značaj i uspjesi ovih carica svakako su neupitni. Možda i nisu bile dobre vladarice u moralnome smislu, ali njihovi politički uspjesi i utjecaj na društvo svjedoče o njihovoj inteligenciji i sposobnostima vladanja. Njihove vladavine predstavljaju primjere žena koje su, unatoč ograničenjima svojega vremena, uspjele iskoristiti vlastite sposobnosti kako bi oblikovale povijest svojih zemalja na jedinstven i trajan način.

Mnoge od ovih vladarica, poput carica Wu Zetian i Kōken/Shōtoku, bile su na meti kontroverza i društvenih osuda. Wu Zetian suočila se s optužbama za okrutnost i korupciju, a često je bila prikazana kao tiranka. Slične optužbe pratile su i druge vladarice čije su vladavine bile obilježene političkim intrigama i borbama za vlast, što je često bilo iskrivljeno i preuveličano zbog njihove rodne uloge. Kontroverze su se često doticale i pitanja promiskuiteta što je pak imalo korijene u društvenim predrasudama prema ženama na vlasti. Carica Myeongseong nekada je bivala

optuženom za intimne veze s ruskim ministrima, no danas je jasno da je Rusija ušla u rat zbog japanskoga djelovanja na korejskome poluotoku. Optužbe za manipulaciju i ubojstva često su bile način na koji su društva pokušavala diskreditirati vladarice. Korištenje takvih metoda nije bilo neobično ni za muške vladare toga vremena, ali su žene na vlasti nerijetko bile dodatno stigmatizirane zbog svojih djela. U mnogim su slučajevima povijesni zapisi o vladaricama namjerno ili nesvjesno bili prepuni optužba o njihovom privatnome životu i moralnim standardima. Vladarice su se morale nositi s dvostrukim standardima i predrasudama koji su njihova djela okarakterizirali kao posebno okrutna. Čak su i žene koje nisu bile optužene za prevare i promiskuitet bile na meti osuda. Kraljica Seondeok primjer je uspješne žene koju su pokušavali diskreditirati i umanjiti njezinu vrijednost bez ikakvoga pokrića ili uporišta u stvarnosti. Ona je dokaz koliko je teško izbjeći osude u patrijarhalnim društvima. Na primjeru carice Suiko možemo vidjeti kako nije rijetkost da se zasluge žena često pripisuju muškarcima. Nikada nećemo znati što je istina, je li carica Suiko zaslužna za širenje budizma ili je tomu krivac isključivo njezin namjesnik? Pravu istinu o ovim ženama vjerojatno nikada nećemo saznati. Je li carica Jingū stvarno postojala ili su je izmislili za opravdavanje i legitimaciju vladavine Ōjina? Iz povijesti zapisane iz muške perspektive vrlo je vjerojatno da nikada nećemo ni saznati odgovore na sva ta pitanja. Međutim, njihove priče potiču nas na preispitivanje tradicionalnih povijesnih narativa i prepoznavanje važnosti ženskih uloga u oblikovanju svijeta kakvoga danas poznajemo.

6. POPIS LITERATURE

- Adolphson, M. et al. (2007) *Heian Japan, Centers and Peripheries*. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Babb, J. (2018) *A World History of Political Thought*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Bender, R. (2013) Auspicious Omens in the Reign of the Last Empress of Nara Japan, 749-770. *Japanese Journal of Religious Studies*, 40 (1), 45–76. URL: <http://www.jstor.org/stable/41955530> [pristup: 25.6.2024.]
- Biran, M. (2011) [Review of *Empire's Twilight: Northeast Asia under the Mongols*, by D. M. Robinson]. *Harvard Journal of Asiatic Studies*, 71(2), 370–377. <http://www.jstor.org/stable/23214070> [pristup: 25.6.2024.]
- Brown, D. M. i Ishida, I. (1979) *The Future and the Past: A translation and study of the Gukansho, an interpretative history of Japan written in 1219*. Kalifornija: University of California Press.
- Chang, J. (2013) *Empress Dowager Cixi: The Concubine Who Launched Modern China*. London: Jonathan Cape.
- Chang, K. S., Saussy, H., i Kwong, C. Y. (1999) *Women writers of traditional China: an anthology of poetry and criticism*. Kalifornija: Stanford University Press.
- Conlan, T. (2011) *From Sovereign to Symbol: An Age of Ritual Determinism in Fourteenth Century Japan*. 1. izd. New York: Oxford University Press, Inc.
- Dien, D. S. (2003) *Empress Wu Zetian in Fiction and in History: Female Defiance in Confucian China*. New York: Nova Science Publishers, Inc.
- Do, J. (2013) Fact vs. Fiction in TV Drama: MBC period piece stirs debate on „fictionalized history“. *TheKoreanTimes*. URL: http://www.koreatimes.co.kr/www/news/culture/2013/11/148_145578.html [pristup: 25.6.2024.]

- Edwards, W. (1996) In Pursuit of Himiko. Postwar Archaeology and the Location of Yamatai. *Monumenta Nipponica*, 51 (1), 53–79. URL: <https://doi.org/10.2307/2385316> [pristup: 25.6.2024.]
- Hahn, C. J. (2016) Finding Söndök: Uncovering a Female King through Samguk Sagi and Samguk Yusa. *Rice Asian Studies Review (RASR)*, 2016-17 (1), 9-20.
- Henshall, K. G. (2004) *A History of Japan: From Stone Age to Superpower*. 2. izd. London: Palgrave Macmillan.
- Hilgers, L. (2014) A Change of Fortune. *Archaeology*, 67 (2), 32–34. URL: <http://www.jstor.org/stable/243640407> [pristup: 25.6.2024.]
- Hwang, K. M. (2010) *A History of Korea: An Episodic Narrative*. London: Palgrave MacMillan.
- Jay, J. W. (1996) Imagining Matriarchy: “Kingdoms of Women” in Tang China. *Journal of the American Oriental Society*, 116 (2), 220–229. URL: <https://doi.org/10.2307/605697> [pristup: 25.6.2024.]
- Jackson, G. M. (1999) *Women Rulers Throughout the Ages: An Illustrated Guide*. Kalifornija: ABC-Clio.
- Kim, J. (2012) *A History of Korea: From "Land of the Morning Calm" to States in Conflict*. Bloomington: Indiana University Press.
- Kitagawa, J. M. (1974) The Japanese “Kokutai” (National Community) History and Myth. *History of Religions*, 13(3), 209–226. URL: <http://www.jstor.org/stable/1061814> [pristup: 25.6.2024.]
- Krishna, R. (2017) The New "Civilization" Game Has Caused Controversy Over The Inclusion Of A Historic Korean Queen. *BuzzFeedNews*. URL: <https://www.buzzfeednews.com/article/krishrach/koreans-are-angry-at-civilization-game-for-apparently> [pristup: 25.6.2024.]
- Lee, B. (2008) *Women in Korean History*. Seoul: Ewha Womans University Press.
- Lepekhova, E. (2016) Empresses and Buddhism in Japan in VI-VIII cc. *Journal of Cultural and Religious Studies*, 4 (1), 53–59. doi: 0.17265/2328-2177/2016.01.005 [pristup: 25.6.2024.]

Lepekhova, E. (2017) Two Asian Empresses and Their Influence on the History and Religion in Tang China and Nara Japan (VII-VIII cc). *Studies in Asian Social Science* 4 (2), 20–25. doi: 10.5430/sass.v4n2p20 [pristup: 25.6.2024.]

Lu, S. (2022) Wu Zetian and the Quest for Feminism in All the Wrong Places. *Sixth Tone*. URL: <https://www.sixthtone.com/news/1011562> [pristup: 25.6.2024.]

MacDonald, J. (2013) „Empress Ki“ Reigns Over The Ratings But Not Without Controversy. *Kdrama Stars*. URL: <https://www.kdramastars.com/articles/11805/20131106/empress-ki-reigns-but-not-without-controversy.htm> [pristup: 25.6.2024.]

McMahon, K. (2013) *Women Shall Not Rule: Imperial Wives and Concubines in China from Han to Liao* Keith. Lanham: Rowman & Littlefield, Inc.

Monter, W. (2012) *The Rise of Female Kings in Europe, 1300-1800*. Connecticut: Yale University Press. URL: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt1nbn9m> [pristup: 25.6.2024.]

Mulhern, C. I. (2015) *Heroic with Grace*. 2. izd. Engleska: Taylor and Francis.

Neff, R. (2020) Royal deaths, power struggles: Empress Gi and the forgotten memorial of Haengju. *TheKoreanTimes*. URL: <https://m.koreatimes.co.kr/pages/article.asp?newsidx=286461> [pristup: 25.6.2024.]

Perlet, J. (2018) Was Cixi a feminist trailblazer or wayward thief? How historians are divided on this enigmatic Chinese empress. *Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/life-style/history/cixi-china-history-empress-dowager-feminist-a8449711.html> [pristup: 25.6.2024.]

Robinson, D.M. (2009) *Empire's Twilight: Northeast Asia Under the Mongols*. Cambridge: Harvard University Press.

Hrvatska enciklopedija (2013. – 2024.) saŋha. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/sangha> [pristup: 28.8.2024.]

Smith, T. M. (2024) Footbinding. *Encyclopedia Britannica*, URL: <https://www.britannica.com/science/footbinding> [pristup: 19.9.2024.]

Stalker, N. K. (2018). Forging a Centralized State: 550–794. In *Japan: History and Culture from Classical to Cool* (1st ed., pp. 28–49). Kalifornija: University of California Press. URL: <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctv2n7fgm.5> [pristup: 25.6.2024.]

Toshio, A. (1993) The Myth of the Goddess of the Undersea World and the Tale of Empress Jingū's Subjugation of Silla. *Japanese Journal of Religious Studies*, 20(2/3), 95–185. URL: <http://www.jstor.org/stable/30233491> [pristup: 25.6.2024.]

Tsurumi, E. P. (1981) Japan's Early Female Emperors. *Historical Reflections / Réflexions Historiques*, 8(1), 41–49. URL: <http://www.jstor.org/stable/41298739> [pristup: 25.6.2024.]

Encyclopedia Britannica (2024) Mount Tai: fengshan. URL: <https://www.britannica.com/place/Mount-Tai> [pristup: 28.8.2024.]

Woo, X. L. (2002) *Empress Dowager Cixi: China's Last Dynasty and the Long Reign of a Formidable Concubine : Legends and Lives During the Declining Days of the Qing Dynasty*. New York: Algora Publishing.

Woodacre, E., Dean, L.H.S., Jones, C., Rohr, Z., & Martin, R. (Eds.). (2019). *The Routledge History of Monarchy* (1st ed.). London: Routledge.

Yoshie, A., Tonomura, H., & Takata, A. A. (2013) Gendered Interpretations of Female Rule: The Case of Himiko, Ruler of Yamatai. *U.S.-Japan Women's Journal*, 44, 3–23. URL: <http://www.jstor.org/stable/42771843> [pristup: 25.6.2024.]

7. SAŽETAK

Žene su kroz povijest bile slabo zastupljene na najvišim pozicijama u državama pa tako ni azijske zemlje nisu iznimka. Manjak žena na vodećim pozicijama osjeća se i danas, dok u svijetu i dalje prevladava muško vodstvo. Ipak, nekoliko žena uspjelo je doći do najviših pozicija u svojim zemljama i njihov se glas zaslužuje čuti. Suočene s brojnim preprekama, žene su morale koristiti svoju inteligenciju, snalažljivost i odlučnost kako bi se domogle vlasti, što je značilo izbjegavanje tradicionalnih nasljednih putova. Zbog toga su se često suočavale s osudama i podcjenjivanjem, ali su usprkos tome uspjele ostaviti značajan trag u povijesti. Žene su se suočavale s društvenim i političkim izazovima te su morale pronaći načine na koje bi uspjele prevladati rodne prepreke. Koristile su se raznim strategijama kako bi osigurale svoj utjecaj i promijenile tijek povijesti svojih naroda. Stvarna povijest ovih žena često je izokrenuta kako bi se umanjio njihov stvaran utjecaj, bio on dobar ili loš.

Ključne riječi: carice, Japan, Kina, Koreja, Mongolsko Carstvo, ženska prava, vodstvo

8. ABSTRACT

Throughout the history of the world, women have been underrepresented in the highest positions in countries, and Asian countries are no exception. The lack of women in leadership positions is seen even today, while male leadership still predominates in the world. However, several women have managed to reach the highest positions in their countries and their voices deserve to be heard. Faced with many obstacles, women had to use their intelligence, resourcefulness and determination to reach power, which meant avoiding traditional paths of inheritance. Because of this, they often faced condemnation and underestimation, but despite all of it, they managed to leave a significant mark in history. Women faced social and political challenges and had to find ways to overcome gender barriers. They used various strategies to secure their influence and change the course of history of their peoples. The real history of these women is often twisted to diminish their real impact, whether good or bad.

Key words: empresses, Japan, China, Korea, Mongolian Empire, women's rights, leadership